

ŠIAULIŲ UNIVERITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Lina Janauskienė

Karjeros edukologijos – magistrantūros studijų programos studentė

AKTYVIĄ SPORTINĘ VEIKLĄ BAIGUSIŲ SPORTININKŲ TOLESNĖS
KARJEROS RAIDA

Magistro darbas

Darbo vadovė doc.dr. Dalia Augienė

Darbas originalus.....Lina Janauskienė

Studento parašas

Šiauliai, 2017

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	5
ĮVADAS.....	6
1. SPORTININKO KARJEROS RAIDA.....	11
1.1.Karjeros planavimas ir svarba asmens profesinėje veikloje.....	11
1.2. Sportinės karjeros samprata ir ypatumai.....	15
1.3. Sportinės karjeros etapai.....	18
1.4. Sportinės karjeros modeliai.....	20
1.5.Sportininko karjeros baigtis ir socializacija į visuomenę.....	24
2. TYRIMO –„AKTYVIĄ SPORTINĘ VEIKLĄ BAIGUSIŲ SPORTININKŲ TOLESNĖS KARJEROS RAIDA” REZULTATŲ ANALIZĖ.....	30
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	30
2.2. Tyrimo rezultatai ir aptarimas.....	32
IŠVADOS.....	48
DISKUSIJA.....	49
REKOMENDACIJOS.....	51
LITERATŪRA.....	52
PRIEDAI.....	55

Linus Janauskienės magistro baigiamojo darbo

Aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raida

SANTRAUKA

Magistro tezė nagrinėja sportinę karjerą, jos baigtį, bei karjeros raidą, jos baigties priežastis, socialines adaptacijas, bei integraciją į visuomenę baigus aktyvią sportinę veiklą. Sportinės karjeros nutraukimo metu patirtus sunkumus, kurie turėjo įtakos tolimesnio gyvenimo kokybei.

Tyrimo objektas - aktyvią sportinę veiklą baigę sportininkai ir jų karjera.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raidą.

Hipotezės:

1. Sportininkai baigę aktyvią sportinę karjerą sėkmingai įsilieja į visuomenę ir tęsia karjerą sportinėje veikloje.
2. Sportininkai baigę aktyvią sportinę veiklą supranta, kad nuoseklus karjeros planavimas yra būtinas visais jos raidos etapais.

Uždaviniai :

1. Išanalizuoti sportinę karjerą baigusių sportininkų tolimesnės karjeros raidą.
2. Atskleisti sportinės karjeros ypatumus ir modelius.
3. Ištirti kaip vyksta sportininkų baigusių aktyvią sportinę karjerą įsiliejimas į visuomenę.
4. Nustatyti, ar reikalinga sutelkti prieinamą socialinę pagalbą sportininkams, baigusiems sportinę karjerą.

Tiriamieji - sportinę karjerą baigę sportininkai skirtingų sporto šakų.

Tyrimo rezultatai - Gauti rezultatai rodo, kad svarbiausi sėkmingos tolesnės karjeros, baigus sportinę karjerą veiksmu yra pasitenkinimas darbu. Pasitenkinimą darbu įtakoja pasiekti sportiniai rezultatai, todėl galima teigti, kad aukštus rezultatus pasiekę sportininkai, baigę sportinę karjerą turi

geresnes galimybes sėkmingai adaptuotis visuomenėje. Pagrindinės problemos, kurias sportininkams tenka spręsti, baigus sportinę karjerą, yra susijusios su nauja darbine veikla.

SUMMARY

The Master's thesis investigates the sports career, its demise, as well as the development of the career and reasons behind the demise, social adaptations and integration into the society after retiring from active sports activity. The paper also explores the difficulties encountered after retiring from sports career which affect the quality of further life.

Research subject – sportsmen retired from active sports activity, and their career.

Research aim – to analyze the development of further career of sportsmen retired from active sports activity.

Research hypotheses:

1. Sportsmen retired from active sports career successfully integrate into the society and continue the career in sports-related activities.
2. Sportsmen retired from active sports career realize that consistent career planning is necessary in all stages of career development.

Research objectives:

1. To analyze the development of further career of the sportsmen retired from sports career.
2. To disclose the features and models of sports career.
3. To investigate the integration into the society of sportsmen retired from active sports career.
4. To determine the necessity to provide accessible social support to sportsmen retired from sports career.

Research participants – sportsmen of different sports fields who are retired from sports career.

Research results. The results suggest that the most important factor for a successful further career after retiring from sports career is work satisfaction. Work satisfaction is influenced by achieved sports results, therefore it could be implied that sportsmen with high results who are retired from sports career may have better possibilities for a successful adaptation in the society. The main problems encountered by sportsmen after retiring from sports career are related to a new employment.

IVADAS

Problema ir jos aktualumas. Šiomis dienomis visuomenėje palčiai naudojama sąvoka „karjera“, „karjeros planavimas“, tai neatsiejama pilnaverčio gyvenimo ir sėkmingos socializacijos integracijos sąlyga. Karjeros rinkimasis, planavimas bei valdymas apima visą sąmoningą žmogaus gyvenimą. Politinių ir ekonominių pokyčių kaita įtakoja darbo rinką, diktuoja sąlygas profesijų paklausai bei pasiūlai, ir įtakoja žmogaus karjerą. „Šiandieninis pasaulis kaip niekada greitai keičiasi, todėl planuojant karjerą reikalingas ypatingas lankstumas. Šiandien būtina suvokti, kad negalima daryti vieno galutinio sprendimo. Spartus aplinkybių pasikeitimas verčia dažnai keisti ir koreguoti sprendimus“ (Barkauskaitė, Gribniakas 2007).

Postmodernioje visuomenėje, kurioje vyksta spartūs ekonominiai, socialiniai ir politiniai pokyčiai, karjeros planavimas, organizavimas bei valdymas tampa vis aktualesniu. Karjera daugeliui žmonių yra svarbiausias veiksnys, apibūdinantis gyvenimo kokybę. Profesinė veikla patenkina beveik visus žmogiškus poreikius: fiziologinius, saugumo, socialinius, pasiekimų, savirealizacijos bei kt. Ne paslaptis, kad daugelis žmonių vertina save ir aplinkinius pagal tai, ko ir kiek jiems pavyksta pasiekti karjeroje.

Ekonominiai ir socialiniai procesai pasaulyje sukėlė karjeros sampratos ir modelių kaitą. Anksčiau karjera buvo pasiekimam tik nedaugeliui žmonių, o dabar karjeros kūrimo galimybes įgyja vis daugiau aktyvių, teigiamas nuostatas mokymosi visą gyvenimą atžvilgiu turinčių žmonių.

Sportas - neatsiejama šiandieninės visuomenės, ekonomikos dalis. Vystantis pasaulio, taip pat ir Lietuvos, ekonomikai, didėjant gyvenimo tempui, ir sportui tampa svarbia visuomenės dalimi, kuri kuria ne tik socialinę, bet ir ekonominę naudą, sportininko, kaip ekonominio ir socialinio produkto kurėjo, gerovė tampa vis aktualesne problema. Sportininko karjera yra trumpesnė nei kitos veiklos ir daugelis sportininkų baigia savo profesinę veiklą savanoriškai ar priversti įvairių aplinkybių nesulaukę kartais net keturiasdešimties metų. Tai reiškia, kad sportinei karjerai pasibaigus, sportininkas turi dar apytiksliai apie 30 - 40 metų aktyvaus sportinio profesinio gyvenimo.

Sportinė karjera užima tik dalį sportininko gyvenimo, bet pasitraukimas iš profesionalaus sporto sukelia labai daug įvairių išgyvenimų dėl sportinės karjeros nutraukimo ir integravimosi į visuomenę. Priežastys, dėl kurių dažnai tenka baigti savo sportinę karjerą, mokslinėje literatūroje minimos šios: amžius, traumas bei pasiekimų nebuvimas. Vis didėjantis sporto indėlis į visuomeninį gyvenimą, gerėjantys sportiniai rezultatai, bet kartu didėjantys ir

reikalavimai didelio meistriškumo sportininkams karjeros metu, bei ją baigus, patiriami sunkumai adaptuojantis visuomenėje, verčia apmastyti bei didesnę dėmesį skirti buvusių sportininkų socialinėms garantijoms bei gerovės užtikrinimui.

Tyrimo naujumas / reikšmingumas. Nuolat didėjant sporto mokslo reikšmei visuomenėje, ieškoma efektyvių būdų žmogaus sveikatos gerinimo bei socialinių problemų sprendimui. Kadangi sportas, kaip socialinė sistema per paskutinius du dešimtmečius išaugo savo populiarumu, todėl elitinių sportininkų galimybės taip pat išaugo. Dalyvavimas įvairiame organizuotame sporte tapo populiarius, konkurencija tarp sportininkų vis didėjo, tuo pačiu augo pastangų sąnaudos, leidžiančių išlikti sportininkui konkurencingu kuo ilgiau. Todėl aktyviam sportininkui vis mažiau galimybių apmastyti veiklą, tolimesnę karjerą, kuria galėtų užsiimti baigęs sportinę karjerą bei tirti savo galimybes alternatyvioje sportui veikloje. Juo labiau, kad nei treneriai, nei sporto vadovai neskatina tokių ateities apmastyimų, reikalaudami iš sportininkų koncentruoti savo dėmesį tik į varžybas ir rezultatų siekimą. Todėl išsivystė poreikis padėti sportininkams sportinei karjerai pasibaigus, adaptuotis kitose srityse (Bailie, 1992). Reikalinga apie tai diskutuoti bei suteikti prieinamą socialinę pagalbą sportininkams, baigusiems savo sportinę karjerą. Siekti, kad sportininkas kuo kokybiškiau įsilietų ir integruotų į visuomenę. Tikėtina, kad atliktas tyrimas padės atskleisti sportininkų baigusių aktyvią sportinę veiklą pagrindines problemas ir galimybes.

Tyrimo objektas. Aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų karjera.

Hipotezės:

1. Sportininkai baigę aktyvią sportinę karjerą sėkmingai įsilieja į visuomenę ir tęsia karjerą sportinėje veikloje.
2. Sportininkai baigę aktyvią sportinę veiklą supranta, kad nuoseklus karjeros planavimas yra būtinas visais jos raidos etapais.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raidą.

Uždaviniai :

1. Išanalizuoti sportinę karjerą baigusių sportininkų tolimesnės karjeros raidą.
2. Atskleisti sportinės karjeros ypatumus ir modelius.
3. Ištirti kaip vyksta sportininkų baigusių aktyvią sportinę karjerą įsiliejimas į visuomenę.
4. Nustatyti, ar reikalinga suteikti prieinamą socialinę pagalbą sportininkams, baigusiems sportinę karjerą.

Tyrimo metodologija. Siekiant atskleisti aktyvią sportinę veiklą baigusią sportininkų tolesnės karjeros raidos ypatumus ir projektavimo galimybes, atliktas kokybinis tyrimas, kuris grindžiamas fenomenologine filosofija paremta P. Colaizzi (1978), C. Moustakos (1994), A. Mickūnas, D. Steward (1994) fenomenologijos samprata, apibūdinančia individų patirtis suvokiant fenomeno esmę. A. Juodaitytė (2003), teigia, kad fenomenologinis tyrimas ne tik atskleidžia reikšmių esmę, objekto esmės apraiškas sąmonėje, bet ir leidžia pažinti patį pažinimą, jo proceso subjektyvias reikšmes. Analizuojant duomenis pabrėžiamas kuo aiškesnis išgyventų žmonių patirčių konkrečiuose kontekstuose be išankstinių prielaidų duomenų apibūdinimas. Šis metodas padeda nustatyti tiriamojo suvokimą apie išgyvenamą pasaulį, sudaro prielaidas detaliam apibūdinti tiriamojo sąmoningumo turinį ir struktūrą, nes fenomenologija remiasi atviru, refleksiniu požiūriu į tiriamą objektą (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Socialinio konstruktyvizmo teorija. S. Pinker, (2002) ir J. Searle (1995) teigimu socialinio konstruktyvizmo filosofijos pagrindą sudaro socialinės žinios ir žinios apie socialinius reiškinius. Tačiau žmonių, turinčių skirtingą patirtį, problemos ir galimybės skirtingos, jie projektuoja savo gyvenimą ne tik perimdami socialinės aplinkos tradicijas, bet taip pat ir analizuodami savo turimą patirtį.

Sportinės karjeros baigties teorija grindžiama daugelio sportininkų nuomone, kad baigti sportinę karjerą, esant sportinės garbės viršūnėje ir turint visuomenės pripažinimą, yra pats geriausias pasirinkimas, laiduojantis sėkmę tolimesniame gyvenime (Stonkus, 2002).

Šiame darbe taip pat remtasi E. Ginzberg profesijos rinkimosi teorija, D. E. Super profesinės raidos teorija, A. Roe asmenybės vystymosi ir profesijos pasirinkimo teorija (Augienė, 2009). Socialinės srities teorijos remiasi požiūriu, kad dalykai, kurių žmogus negali valdyti, gyvenime daro didelę įtaką – tai galime pasakyti ir apie išsilavinimo bei profesinės karjeros sprendimus. Anot N. Petkevičiūtės (2006), praeities ir dabarties aplinka neabejotinai daro labai didelį poveikį karjeros pasirinkimui. Praeities aplinka apima šeimą, pajamas, gyvenamąją vietą, socialinę padėtį, sportinius pasiekimus. Dabarties aplinka apima ekonominį, politinį ir kultūrinį klimatą, kuriame žmogus tuo metu gyvena.

Taip pat galima išskirti socialinio konstravimo teoriją, kuri teigia, kad socialinė aplinka nuolat kinta, kuriama įvairių socialinių grupių ir kiekvieno žmogaus asmeniškai. Asmuo dažniausiai pasaulį konstruoja ir pažįsta ne kaip kitaip, o tik per pagal savo amžių ir brandą įsisavintus informacijos segmentus ir patirtį juos apdorojant. Ši teorija siūlo kritiškai žvelgti į

žmogų, kaip nepriklausomą individą, atkreipdama dėmesį į socialinės, kultūrinės, politinės bei ekonominės aplinkos įtaką jo dabartinei veiklai (Rosinaitė, 2010).

Tyrimo metodai:

1. Literatūros šaltinių analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Kokybinė ir kiekybinė duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tiriamoji imtis. Sudarant tyrimo imtį, respondentams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę. Tyrime dalyvavo dvylika skirtingų sporto šakų atstovai (krepšinis, šachmatai, dviračių sportas, lengvoji atletika, rankinis, žolės riedulys, kultūrizmas, irklavimas, imtynės, regbis). Tyrime dalyvavo keturios moterys ir aštuoni vyrai, penki žaidimų (komandinių) sporto šakų atstovai ir septyni individualių sporto šakų sportininkai. Amžiaus intervalai: 26 – 35 metų, 36 – 45 metų, 46 – 55 metų ir 56-65 metų amžiaus. Renkantis tiriamuosius buvo atsižvelgiama į jų sportinius pasiekimus ir kad būtų sportavę bei atstovavę Šiaulių miestą. Atliekant tyrimą, buvo norima apklausti kuo įvairesnių ir kuo daugiau sporto šakas atstovavusių sportininkų. Visi duomenys rinkti 2016 metais, sportininkų prašant skirti laiko susitikti ir užpildyti anketas. Tiriamieji buvo informuoti, kad yra atliekamas tyrimas, tema “Aktyvią sportinę veiklą baigusiu sportininkų tolesnės karjeros raida“. Visi respondentai sutiko dalyvauti tyrime ir neprieštaravo, kad apibendrinti apklausos rezultatai bus paviešinti. Apklausa yra anoniminė, todėl duomenys bus apibendrinti ir panaudoti tik moksliniais tikslais. Tyrimu siekiama kuo daugiau sužinoti apie sportinę karjerą baigusiu sportininkų įgytą patirtį, jų išgyvenimus ir tolimesnę karjerą. Su sportininkais buvo susitikta individualiai. Šiam tyrimui buvo pasirinktas sportinę karjerą baigusiu, didelio meistriškumo sportininkų, anketinė apklausa - pusiau struktūruoto interviu tyrimo metodas. Tyrimu siekiama kuo daugiau sužinoti apie sportinę karjerą baigusiu sportininkų įgytą patirtį, jų išgyvenimus ir tolimesnės karjeros raidą.

Teorinė ir praktinė darbo reikšmė. Tyrimų rezultatai gali būti reikšmingi aktyvią sportinę veiklą baigusiu sportininkų tolesnei karjerai. Sportininkų įgytos kompetencijos gali būti reikšmingos sportininkams baigus sportinę karjerą ir gebėti adaptuotis įvairiose srityse. Jei tyrimo rezultatai nurodytų, kad sportininkams baigus sportinę karjerą kyla sunkumų integruotis į darbo rinką, tuomet reikėtų inicijuoti prieinamos socialinės pagalbos sportininkams suteikimą, kad sportininkas kuo įsiliėtų ir integruotus į visuomenę.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka (lietuvių ir anglų kalba), įvadas, 2 skyriai, išvados, diskusija, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedas. Darbo apimtis 55 puslapiai. Literatūros sąrašą sudaro 55 šaltiniai. Darbo pabaigoje pateikiamas 1 priedas.

1. SPORTINIKO KARJEROS RAIDA

1.1. Karjeros planavimas ir svarba asmens profesinėje veikloje.

Profesijos pasirinkimas ir karjera, kaip žmogaus veiklą seka per visą jo gyvenimą, yra tam tikri procesai, kuriuos lemia įvairūs ekonominiai, socialiniai, politiniai, kultūriniai, psichologiniai ir kiti veiksniai (Valantinienė ir Eidukaitienė, 2007).

Karjeros samprata kildinama iš lotyniškojo žodžio „carraria“, reiškiančio žmogaus gyvenimo kelią, bėgimą, arba iš prancūziškojo „carriere“, įvardijančio veikimo dirvą, sritį, profesiją. Jau šie du sąvokos aiškinimai rodo, kad galimi skirtingi karjeros supratimai: vienas susijęs su tam tikra veikla, kitas – su gyvenimo kelio planavimu ir šio plano įgyvendinimu.

Svarbią vietą tiek paties žmogaus karjeros sėkmingumui, tiek ir organizacijos veiklos efektyvumui turi tinkamas karjeros planavimas. Apie karjeros planavimą organizacijoje rašė A.Sakalas ir A. Šalčius (1997). Pasak jų, karjeros planavimo esmė – individo ir organizacijos tikslų formulavimas, karjeros realizavimas per grįžtamąjį ryšį yra vertinamas rezultatas ir šis ciklas pradedamas iš naujo. Labai svarbu suprasti kiekvieno šio proceso etapo svarbą ir viso proceso nuoseklumą, kad karjeros planavimas taptų naudingas pačiam individui ir organizacijai, kurioje jis dirba.

Kiekvienas žmogus karjerą supranta savaip ir jos siekia dėl skirtingų motyvų bei tikslų, kurie keičiasi kartu su žmogaus amžiumi ir kvalifikacija. Karjeros pobūdį ir tempą gali lemti šie veiksniai:

– objektyvūs (vyraujantys visuomeniniai santykiai, galimybės ir kt.);

subjektyvūs (konkreto individo gyvenimo aplinkybės, jo asmeninės savybės, atkaklaus tikslo siekimas, tvirta valia, šeimyninė padėtis, sveikatos būklė ir kt.)

A. Sakalas ir A.Šalčius (1997) karjeros veiksnius skirsto į:

vidinius (išsilavinimas ir kvalifikacija, tikslai ir lūkesčiai, vietinės nuostatos);

išorinius (šeimoms ir ekonominė, visuomenės ir įmonės įtaka).

E.Laumenskaitės ir N. Petkevičiūtės (2004) pabrėžiama, kad žmogus gali turėti žinias, įgūdžius ir gebėjimus, bet be stipraus noro arba vidinės motyvacijos karjera ir darbas bus bespalviai, niekuo neišsiskiriantys ir be iššūkių. Kitas dalykas – jei stokojama žinių ar sugebėjimų, karjera taip pat nebus efektyvi ir gali tekti net ją keisti ar net jos atsisakyti. Tačiau pastarieji veiksniai, esant norui siekti karjeros, žymiai greičiau įsisavinami ir taikomi praktinėje veikloje.

A. Sakalas ir A.Šalčius (1997), cituodami Schein teigia, jog karjeros pasirinkimas priklauso nuo pagrindų. Pagrindai – tai motyvų, vertybių ir individo sugebėjimo kompleksas. Skiriami 5 karjeros „pagrindai“:

1. autonomija ir nepriklausomybė (aukštos pareigos, statusas, autoritetas);
2. techninė – funkcinė kompetencija (profesinis augimas);
3. kūrybiškumas (atitinkamas laisvės ir valdžios laipsnis);
4. saugumas ir stabilumas (padėties organizacijoje išsaugojimas bei įtvirtinimas);
5. vadovavimo kompetencija (asmuo siekia valdžios, lyderiavimo, sėkmės, kurie asocijuojasi su svarbiomis pareigybėmis, rangų, žiniomis, statuso simboliais, dideliu darbo užmokesčiu ir pan.).

Kalbant apie karjeros reikšmę žmogui, matoma, jog šiomis dienomis karjerai yra skiriama nemažai dėmesio. Šitos temos populiarumą galima paaiškinti tuo, kad dabar socialiai sėkmingo žmogaus įvaizdis visuomenėje yra labiau priimtinas. Tai įvaizdis pasitikinčio savimi, savarankiško, ryžtingo ir pasiekusio sėkmės karjeroje žmogaus. Didelę įtaką žmogaus karjeroje turi šeima, mokykla, organizacija, visuomenė, ekonomika, asmenybės išsilavinimas ir kvalifikacija, tikslai, lūkesčiai ir įvairios nuostatos (Kučinskienė, 2003).

Karjera tęsiasi visą individo gyvenimą, o tai, kas vyksta vienoje mokymosi įstaigoje, organizacijoje, yra tik atitinkamos karjeros sudėtinė dalis. Pasak autorių, žmogaus karjerą lemia patyrimas vaikystėje ir pašamonė, stebėti elgesio modeliai, išmokimas ir pastiprinimai, sugebėjimas konstruktyviai mąstyti, o karjeros specialistai teigia, jog karjerai įtaką vis dėl to daro sugebėjimas konstruktyviai mąstyti, savęs pažinimas, optimizmas, išsilavinimas, kitos savybės bei gebėjimai (Diržytė ir kt., 2004).

I. Valantinienė ir A.Emeljanovas (2010) pagrįstai teigia, kad šiuolaikinės karjeros kompetencija yra integrali. Pasak šių autorių, kurie remiasi užsienio mokslininkų (Watts 1994; Fullan 1998; Rosinaitė 2008) darbais, karjeros kompetencijai būdingas integralumas, kuriam būtinas naujas požiūris įgydymo tikslus – įgyta kompetencija negali būti vienkartinė (įgyta ir taikoma visą gyvenimą), taip pat suvokimas, kad perėjimas į saviugdą lemia karjeros kompetencijos plėtrą. Nestabiliam ir organizacijoje neįtvirtintam šiuolaikinės karjeros modeliui reikia asmens autonomiškumo, kuris, kaip teigia R. Jucevičius (1998), turi prasmę tik tada, kai paremtas įgyjamomis kompetencijomis – pagrindiniu reikalavimu žmogui šiuolaikinės karjeros plėtotės kelyje.

Šiuolaikiniame pasaulyje į pirmą vietą turi būti iškeltas būtent asmeninis (šiuolaikinis) karjeros modelis, o biurokratinei karjerai, kur viskas priklauso ir yra reguliuojama pačios organizacijos, vis mažiau turi būti skiriama dėmesio. Šiuolaikinės karjeros sampratos atveju

dominuoja asmenybiniai veiksniai. Taigi, kiekvienas asmuo, norintis ir gebantis nuolat mokytis, gali modeliuoti ir valdyti savo karjerą. Savęs įvertinimo etapo tikslas – pažinti save, objektyviai įvertinti savo polinkius, motyvus, sugebėjimus, taip pat asmeninio gyvenimo ir darbo siekius. Savęs pažinimui svarbu nuolatinė savianalizė, savo tobulėjimo stebėjimas ir galimybių tolesniam asmeniniam augimui paieška. Ne mažiau svarbus yra ir profesijos pažinimas – tam reikia išsiaiškinti profesijos veiklos pobūdį, perspektyvas ir tai, kokių asmeninių savybių reikia tai profesijai (Adamonienė ir kt., 2003).

Galimybių numatymo etapo tikslas yra asmens sugebėjimus, interesus, vertybes, poreikius susieti su karjeros galimybėmis. Tikslų nustatymo etape svarbu įvardinti pagrįstus ir motyvuojančius tikslus. Tikslai yra tam tikri orientyrai, nurodantys asmeniui, ko jis nori pasiekti. Tai yra vienas svarbiausių efektyvaus karjeros planavimo elementų, tačiau savaime jis dar negarantuoja sėkmingo tikslų įgyvendinimo. Asmenys gali iškelti sau pernelyg aukštus, sunkiai įgyvendinamus arba per žemus karjeros tikslus, o tuomet gali nusivilti, supratę, kad tai neatitinka jų galimybių. Savęs pažinimui svarbu nuolatinė savianalizė, savo tobulėjimo stebėjimas ir galimybių tolesniam asmeniniam augimui paieška. Ne mažiau svarbus yra ir profesijos pažinimas – tam reikia išsiaiškinti profesijos veiklos pobūdį, perspektyvas ir tai, kokių asmeninių savybių reikia tai profesijai (Adamonienė ir kt., 2003).

Tokie etapai kaip savęs įvertinimas, tikslų formulavimas, galimybių numatymas, karjeros planų parėmimas yra aktualūs kalbant apie sporto karjeros planavimą, pažymi tokie užsienio autoriai kaip H. D. Horch & Schutte (2003,)

Reikia pažymėti, kad profesinės karjeros planavimo proceso sėkmė tiesiogiai priklauso nuo individualiai apibrėžtos vizijos. Ji įtakoja profesinės karjeros planavimo tikslus ir padeda tinkamai suprasti paties planavimo proceso sąlygas. Taip pat būtina objektyviai įvertinti bendrųjų gebėjimų lygį, numatyti vietas, kur gali pritrūkti žinių ir/ar gebėjimų. Asmens siekiamų rezultatų įvardijimas leidžia peržiūrėti švietimo proceso galimybes (Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas, 2003).

Planuojant karjerą, yra svarbu įvertinti turimas bendrąsias kompetencijas. Profesinės karjeros planavimo žinios yra svarbios suvokiant profesinės karjeros planavimo svarbą žmogaus profesiniame gyvenime. Karjeros sampratos kaitą sąlygoja socialinis, ekonominis, kultūrinis ir didaktinis kontekstas, žmonių profesinės saviraiškos galimybių pokyčiai.

Kintant socialinėms ir ekonominėms plėtros charakteristikoms didėja ir kiekvieno asmens pastangų planuoti, organizuoti bei kontroliuoti savo, kaip tam tikros organizacijos, visuomenės nario veiklą, reikšmė. Užtikrinant karjeros planavimą, sportininkas turi rūpintis savo

kompetencijų stiprinimu, o sporto organizacija, kurioje jis sportuoja, turi užtikrinti palankias tam sąlygas (Horch & Schutte, 2003).

Pasak R. Kučinskienės (2003), karjeros planavime asmeniui reikšmingi savęs pažinimo gebėjimai, padedantys išsiaiškinti dabartines ir ateityje numatomas įgyti asmenines vertybes, gebėjimus, lūkesčius ir kt. Tai būtiniausi gebėjimai renkantis ir atliekant įvairius socialinius vaidmenis žmogaus gyvenime. Saviugdos gebėjimai, apimantys savęs pažinimo ir darbo pasaulio pažinimo gebėjimais pagrįstų karjeros strategijų kūrimo, koregavimo ir įgyvendinimo procesus. Karjeros tikslų, jų siekimo būdų ir priemonių bei rezultatų vertinimo sistemiškumas ir racionalumas įgalina optimizuoti kiekvieno žmogaus karjeros vystymą šiuolaikinėmis neapibrėžtumo ir rizikos sąlygomis. Tai gebėjimai prisiimti atsakomybę už savo karjerą, karjeros planavimo, organizavimo, saviugdos ir savikontrolės įgūdžiai.

Svarbu gebėti suvokti karjerą sąlygojančių socialinių, ekonomikos ir užimtumo veiksnių sistemą ir kaitą, identifikuoti karjeros galimybių spektrą ir jų siekimo alternatyvas. Mokymosi visą gyvenimą gebėjimai arba nuolatinio tobulėjimo gebėjimai, reikalingi asmenybės profesinės saviraiškos galimybių konkrečioje visuomenėje bei tam tikroje karjeroje optimizavimui.

Socialiniai gebėjimai, apimantys bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, yra ypatingai svarbūs integruojantis į darbo rinką. Šiandieninėje darbo rinkoje, kai žinių nepakanka, reikia sugebėjimo argumentuotai įtikinėti, sugebėti klausytis, spręsti iškylančius konfliktus, dirbti komandose bei siekti kompromisų (Kučinskienė, 2003).

Taigi, planuojant karjerą, asmuo turi įvertinti visus savo norus, gebėjimus ir galimybes. Nuo to, kokio lygio asmuo turi teorines ir praktines žinias, irgi nemaža dalimi priklauso karjeros planavimo ateitis.

Sportinę profesiją apibrėžiantis kriterijus yra teorinės ir praktinės sporto žinios, jų pritaikomumas. Pastaruoju metu išskiriamos dvi sporto darbuotojų grupės: vienoje iš jų – sportininkai, kurie puikiai išmano savo darbą praktiškai (įvairių šakų sportininkai), bet neužsiima jo organizavimu, kitoje – sporto vadovai, kurie ne visada būna atėję iš sporto pasaulio ir dažniausiai būna ne administravimo specialistai. Praktikai bando įrodyti, kad svarbu gerai pažinti sporto pasaulį, o specialusis profesinis parengimas nėra labai svarbus. Institucijos, rengiančios sporto vadybininkus, yra įsitikinusios, kad daug svarbiau parengti universalų administratorių, kuris vėliau galės specializuotis organizuodamas konkretų verslą ar sportinę veiklą (Valantinienė, Eidukaitienė, 2007).

Vadybos požiūriu labai svarbus yra nuoseklus ir nenutrūkstamas minėtų prioritetų derinimas. Jis būtinas siekiant užtikrinti sporto, visuomenės ir valstybės raidai būtiną darną, kurios

turėtų būti siekiama derinant skirtingos prigimties sporto raidos ir ekonominių pokyčių vyksmus, tuo pat metu atliepiant visuomenės socialinius poreikius (Mikalauskas, 2006).

Apibendrinant, siūlosi išvada, kad karjeros planavimas – tai visą gyvenimą trunkantis procesas. Šis procesas yra labai sudėtingas, susideda net iš kelių etapų, tokių kaip: asmens savo norų, galimybių įvertinimas, tikslų nustatymas bei individualių karjeros planų įgyvendinimas. Labai svarbus yra asmens vidinio suvokimo, vizijos bei realybės ryšys. Karjerą planuojantis asmuo privalo ne tik įvertinti savo norus ir gebėjimus, bet ir realybę – profesinės karjeros galimybes pasirinktoje srityje, kaitos tendencijas bei poreikius.

1.2. Sportinės karjeros samprata ir ypatumai

Sportininkas – profesija, pripažįstama visame pasaulyje. Kuo geresnis sportininkas esi, kuo geresni tavo sportiniai rezultatai ir pasiekimai, tuo svarbesnis ir paties sportininko socialinis vaidmuo.

Didelio meistriškumo sportininką S. Valasevičius (2004) apibūdina kaip žmogų, kurio pagrindinis užsiėmimas yra sportinė veikla. Įvairių sričių mokslininkai bando rasti teigiamų ir neigiamų sportinės karjeros bruožų, kurie siejasi su socializacijos ir individo integracijos į visuomenę procesu.

Svarbu, kokią įtaką sportinė karjera turi asmenybei. Vieni teigia, kad sportuojant įgytos asmens savybės neperkeliamos į vėlesnę veiklą, kiti mano, kad didelio meistriškumo atletai geba susikoncentruoti savo vidiniame pasaulyje. Manoma, kad sportinė karjera, kaip žmogaus karjera jam sportuojant ir baigus aktyviai sportuoti, jo gyvenimo kokybę, išsimokslinimas, intelektas, sukuriantys gerovę jam, jo šeimai, visuomenei, taip pat įvardijama kaip sportinių atleto rezultatų kilimas rengimo vyksme (Stonkus, 1999).

Sporto populiarumas ir sportininko socialinės rolės prestižiškumas daro šią profesiją pripažįstama ir gerbiama visame pasaulyje, o sportininko statusą visuomenėje iliustruoja sporto pasaulyje susiformavę tam tikri socialiniai sluoksniai. Kuo sportiniai pasiekimai aukštesni arba reikšmingesni, tuo reikšmingesnė ir labiau pasisekusi yra paties žmogaus karjera. Tačiau, kad ir kokia svarbi žmogui būtų sportinė veikla, ji sudaro tik dalį gyvenimo – sportinė karjera turi pradžią ir visada aiškią pabaigą.

Analizuojant sportininkų karjerą, pateikiame kelių skirtingų autorių sportinės karjeros sąvokos apibrėžimus:

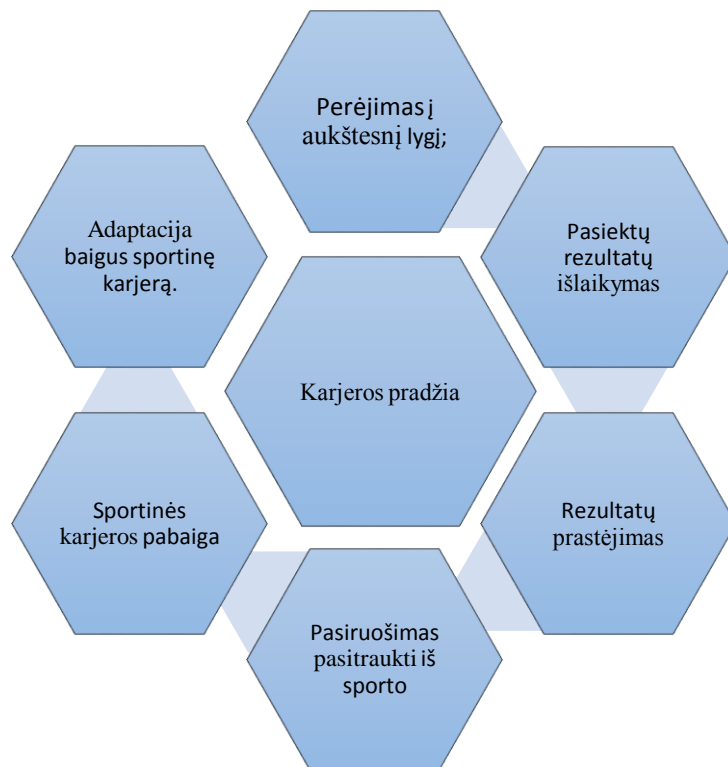
Sportinė karjera – tai sportinė veikla, siekiant geriausių rezultatų arba pergalių (Stambulova, 1999; Fisher, 2001), (Malinauskas, 2010).

Sportinių terminų žodyne (2002) pateiktas sportininko karjeros apibrėžimas: „Sportininko karjera – sportinė karjera ir sportininko veikla, laimėjimai, gyvenimo kokybė baigus aktyviai sportuoti“.

Taip pat sportinę karjerą galima nusakyti kaip daugiametę sportinę veiklą, nukreiptą į didelius pasiekimus ir susijusią su nuolatinė sportininko saviraiška vienoje ar keliuose sporto šakose (Stambulova, 1999).

S. Stonkus (2002) sportininko karjerą įvardina kaip atleto karjerą jam sportuojant ir baigus aktyviai sportuoti. Tai – o gyvenimo kokybė, išsimokslinimas, intelektas, sukuriantys gerovę jam, jo šeimai, visuomenei.

Daugelio sportininkų sportinė karjera prasideda ankstyvoje vaikystėje ir tęsiasi, priklausomai nuo sporto šakos specifikos, keletą metų, retais atvejais ir daugiau. N. B. Stambulova (1999) daug dėmesio skyrė sportinės karjeros problemų tyrimui. Autorės nuomone, aktyviai sportuodami atletai praeina gyvenimo kelią – suformuoja žmogaus asmenybės ir individualumo kaip subjekto istoriją. N. B. Stambulova 1999 m. pastebėjo galimus sportinės karjeros kritinius taškus (žiūrėti 1 paveikslą).

1 pav. **Sportinės karjeros kritiniai taškai.**

Sudaryta autorės remiantis (N. B. Stambulova 1999 m.)

Kiekviename kritiniame taške sportininkas susiduria su socialinėmis ir psichologinėmis problemomis. Pablogėjus rezultatams, atsiranda nepageidaujamos emocinės problemos, nerimas dėl savo gebėjimų, o vėliau dėl persiorientavimo į kitą gyvenimo veiklą, baigus sportinę karjerą. Deja dažniausiai sportininkui jo sportinė karjera yra tiek svarbi, kad jis sunkiai suvokia save kitokiame kontekste ir veikloje.

Sportininko karjera – tai profesionali sportinė veikla, kurios tikslas kiek įmanoma išugdyti sportininko gebėjimus, sudarant geriausias materialias ir technines sąlygas, taikant veiksmingiausias sportinio rengimo priemones bei metodus. Taip parengti sportininkai arba komandos gali sėkmingai varžytis svarbiausiose tarptautinėse varžybose (Sporto terminų žodynas, 1996).

Paprastai sporto karjeros ontogenezę sudaro 4 etapai:

2 pav. Sportininkų karjeros ontogenezė

Sudaryta autorės, remiantis (Sporto terminų žodynu, 1996).

Galimi du požiūriai į sportinę karjerą:

1. Siauras, kai koncentruojamasi vien tik į sportą (pasiekimai, rekordai, titulai).
2. Platesnis požiūris, kai atsižvelgiama į asmens vystymąsi ir sėkmingą adaptaciją bei integraciją į visuomenę (Eurathlon, 2004).

S.Charisova, 2005 metais išskyrė 4 sportinės karjeros tarpsnius:

1 lentelė Sportinės karjeros tarpsniai.

I.	Daugiamečio sportinio rengimosi tarpsniai: 1. Parengiamasis sportinis parengtumas.
----	---

	2. Sportinės specializacijos pradžia. 3. Pasunkinta treniruotė pasirinktoje sporto šakoje. 4. Sportinė saviraiška: a) pirmų didelių laimėjimų zona; b) optimalių galimybių zona; c) didelių sportinių rezultatų palaikymo zona.
II.	Bet kokios karjeros tarpsniai: 1. Pasirengimas; 2. Startas; 3. Viršūnė; 4. Finišas.
III.	Sporto lygiai: 1. Masinis sportas; 2. Mėgėjiškas didelių laimėjimų sportas; 3. Profesionalusis sportas.
IV.	Sportinio amžiaus kategorijos: 1. Vaikai; 2. Jaunimas; 3. Suaugusieji.

Sudaryta autorės, remiantis (Charisova, 2005 m.)

Kiekvienas sportinės karjeros pokytis yra iššūkis ir kuo labiau sportininkai yra jam pasiruošę, tuo lengviau jis yra įveikiamas.

1.2.Sportinės karjeros etapai

Yra išskiriami keturi sportinės karjeros etapai:

1. Pradinės specializacijos.
2. Pasunkintos treniruotės.
3. Sportinės karjeros viršūnės – didžiausių laimėjimų.
4. Sportinės karjeros pabaigos ir pasitraukimo iš sporto.

Sportinės karjeros pradinės specializacijos etapas susijęs su treniruočių ir varžybinės veiklos pasirinktoje sporto šakoje pagrindais. Sportininkai susipažįsta su techniniais bei fiziniais pagrindais,

o paskui ir su taktiniu pasirengimu, dalyvauja pirmose varžybose. Treniruočių procese dažnai kyla nemažai psichologinių sunkumų: sunku būti susikaupusiam visos treniruotės metu, sunku suprasti kai kuriuos trenerio nurodymus, pereiti iš žaidimo į mokymąsi, sunku nugalėti nuovargį ir įvykdyti iki galo visus trenerio nurodymus, o ypač tuos, kurie nelabai patinka sportininkui. Kada kas nors nesiseka, dažnai atsiranda noras išvengti kitų pakartojimų, arba atvirksčiai, viską kartoti negalvojant, užtvirtinant klaidas.

Daugeliu atveju psichologinės kliūtys pirmame etape yra šios:

- netinkamas sporto šakos pasirinkimas;
- būtinų jiems gebėjimų nebuvimas.

Pirmos varžybos sportininkui tampa pagrindiniu patikrinimu (Stambulova, 1999).

Kai įgyjama sportinės patirties, keičiasi sportininko ir trenerio bendravimo nuostatos, nes jau kreipiamas didžiulis dėmesys į sportinius rezultatus. Tuomet sportininkas pereina į naują savo sportinės karjeros etapą, tai yra perėjimas į sunkesnę pasirinktos sporto šakos treniruotę. Tai reiškia naujų tikslų nustatymą, varžybų skaičiaus padidėjimą ir pačių varžybų aukštesnį lygį. Tikslas – žmogaus veiklą ar elgesį pranokstantis mintimis veiksmų rezultatas. Jis kartu yra ir veiksmo motyvas, lemiantis tikslo siekimo būdą ir priemones (Jovaiša, 1993).

Pasak autorės L. Vaisetaitės (2006) sportininkui svarbus tikslas varžybose yra noras laimėti, nugalėti, užimti pirmąją vietą, būti geriausiam ir kt. Tuomet sportininką šis tikslas vers judėti pirmyn, daug treniruotis ir siekti sportinių aukštumų.

Pasiekus sportines aukštumas sportininkas pereina į kitą sportinės karjeros etapą, tai yra sportinės karjeros viršūnę. Šis etapas – tai aukščiausių asmeninių sportininko rezultatų etapas. Sportininkas faktiškai gyvena pagal principą: „Nė dienos be treniruotės“. Būtent šiame etape iškyla tokios krizės:

3 pav. Sportinės karjeros krizės

Sudaryta autorės, remiantis L.Vaisetaitės (2006)

Šio etapo kulminacija – pagrindinis akcentas yra tas, kad sportas tampa pagrindiniu gyvenimo tikslu, susilieja su sportine karjera, dažnai netgi gyvenimo karjera. Šio etapo sportiniai tikslai dažnai tampa pagrindiniais gyvenimo tikslais.

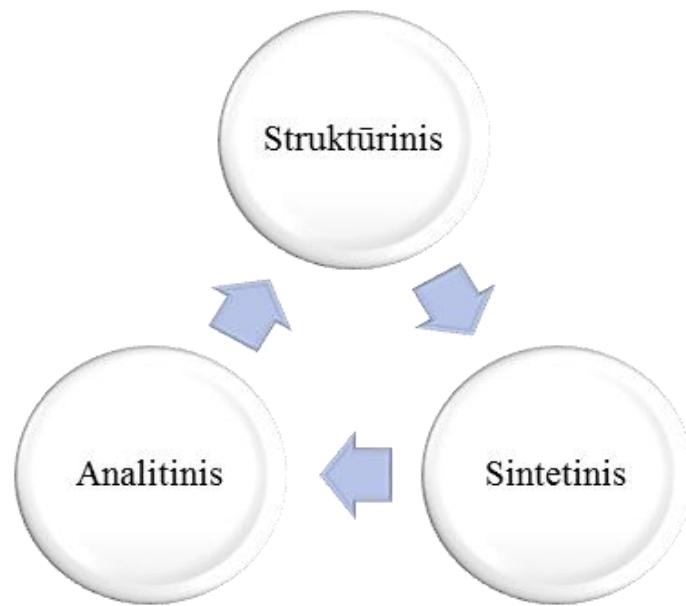
Perėjimas į aukštų rezultatų ir į suaugusiųjų sportą sportininkui tampa pats sunkiausias. Perėjimo į aukštų rezultatų sportą ir į suaugusiųjų sportą krizės, N. Stambulovos tyrimų duomenimis yra pačios sunkiausios sportininkams. Pagal tai, kaip sėkmingai įveikiamos šios dvi krizės, sportininkai skirstomi į :

- sportinio elito atstovus;
- į vidutinio lygio sportininkus.

Ne visi sportininkai patenka į elitą. Tai priklauso, ar sėkmingai sportininkas prieš tai įveikė dviejų etapų krizes. Jei taip, sportininkai priskiriami elitui. Tai dalyvaujantieji profesionaliojo sporto srityje ir vidutinio lygio sportininkai, kurie laipsniškai pereina į baigiamąjį savo sportinės karjeros etapą (Stambulova, 1999). Perėjimas į aukštų rezultatų ir suaugusiųjų sportą pirmiausia reiškia dalyvavimą aukštesnio lygio varžybose. Aukštesnio lygio varžybos – olimpinės žaidynės, Europos ir pasaulio bei šalies čempionatus. Aišku, kad į tokio aukšto lygio varžybas sportininkas nepatenka be atrankos, jam reikia dalyvauti ir atrankinėse varžybose, visur rodant pačius geriausius ir aukščiausius rezultatus. Kai šito pradaryti nebepavyksta tuomet ir ateina sportinės karjeros pabaiga. Troškimas pasiekti puikių sportinių rezultatų, noras tapti „žvaigžde“ suteikia sportininkui daug gyvenimo džiaugsmo. Žmogus, neturįs gyvenime daug norų, troškimų būna silpnas kovotojas. Kai kurie sportininkai pasiekę tam tikrų sportinių aukštumų toliau nesitobulina, gyvena buvusios šlovės spinduliuose ir galų gale neišnaudoję visų savo potencialių galimybių pasitraukia iš sporto arenos (Miškinis, 2006).

1.4. Sportinės karjeros modeliai

Autorė N.B. Stambulova (2001) savo straipsnyje nurodo išryškėjusius tris sporto karjeros modelius:

4 pav. **Sporto karjeros modeliai**

Sudaryta autorės, remiantis (N.B. Stambulova 2001)

Šie modeliai sudaro sportinės karjeros metodologinį pagrindą. Vystymosi psichologijoje gyvenimo atkarpa yra apibūdinama skirtingais psichologiniais modeliais. Tai neišvengiama, kadangi kiekvienas tyrimo objektas yra skirtingas. Kiekvienas modelis atskleidžia tik vieną gyvenimo atkarpos pusę ar aspektą, tačiau šių modelių grupė leidžia sukurti žymiai išsamesnę objekto aprašymą. Taigi sporto karjera gali būti apibūdinama iš skirtingų pusių, remiantis skirtingais sporto karjeros modeliais (Stambulova, 2001).

Sintetinis modelis. Šis modelis remiasi objektyviomis ir subjektyviomis charakteristikomis, kurios būtinos, kad aprašytume sporto karjerą kaip visumą. Modelio pagrindas paremtas penkių pagrindų koncepcija, kurią sudaro tyrimo objektas ir jo keturios objektyvios charakteristikos:

- *laikas;
- *erdvė;
- *informacija;
- *energija.

Jei tyrimo objektu yra sporto karjera, tai objektyviomis charakteristikomis tampa:

- * sporto karjeros ilgis ir amžiaus ribos (kiek metų sportuota, kada pradėta sportuoti, kulminacija ir finišas);

* sporto karjeros specializacija ir realizacija (sporto įvykių įsisavinimas per visą sportinę karjerą);

* pasiekimų lygis (sporto rezultatai „naudingi“ sportinei karjerai);

* sporto karjeros „kaina“ (laiko, energijos, sveikatos ir kt.sąnaudos).

Analitinis modelis. Tai kelerių metų procesas, susidedantis iš tam tikrų stadijų bei pereinamųjų laikotarpių. Šis modelis paremtas keliais tyrimais, dalijant sporto karjerą į kelias stadijas:

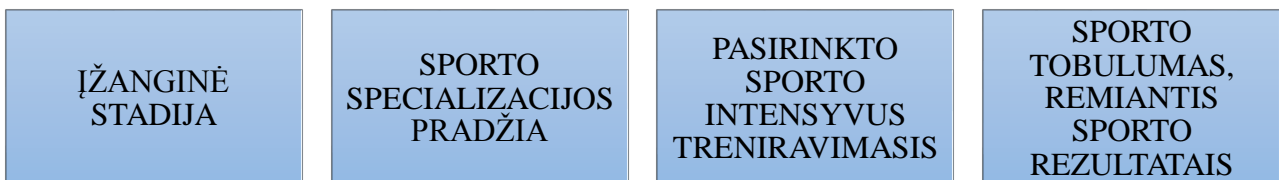
Pasak autoriaus (Aniev, 1968) sportinė karjera dalijama į 4 stadijas:

5 pav. Sportinės karjeros stadijos

Sudaryta autorės remiantis (Aniev, 1968)

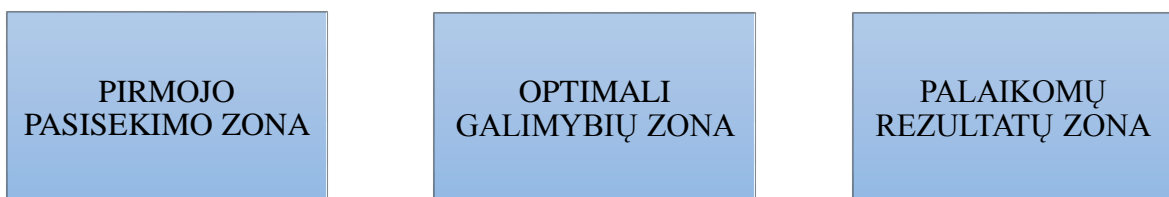
Pasak autoriaus (Philin, 1987) sportinė karjera dalijama į 4 stadijas:

6 pav. Sportinės karjeros stadijos

Sudaryta autorės remiantis (Philin, 1987)

Pasak autorės (Stambulova, 2001) sportinė karjera dalijama į 3 stadijas:

7 pav. Sportinės karjeros stadijos

Sudaryta autorės remiantis (Stambulova, 2001)

Įsigilinus į išskirtus etapus identifikuojami pereinamieji laikotarpiai:

- * sporto specializacijos pradžia;
- * pasirinkto sporto intensyvaus treniravimosi pereinamasis laikotarpis;
- * aukštų pasiekimų ir suaugusiųjų sporto pereinamasis laikotarpis;
- * perėjimas iš mėgėjiško profesionaliojo sporto;
- * nuo kulminacijos perėjimas į sporto karjeros pabaigą;
- * sportinės karjeros pabaiga ir perėjimas į kitos profesijos karjerą.

Pereinant iš vienos stadijos į kitą susiduriama su taip vadinamomis „tranzitinėmis“ problemomis. Kad sėkmingai būtų tęsiama karjera, reikia išspręsti šias problemas ir išgyventi pereinamąjį laikotarpį kuo sklandžiau. Priešingu atveju, „tranzitinės“ problemos gali peraugti į krizę (Stambulova, 2001).

Struktūrinis modelis. Šio modelio didžiausias dėmesys kreipiamas ir į dinamiškus sporto rezultatus, ir į sportininko vystymąsi per visą savo sportinę karjerą. Struktūrinis modelis paremtas žmogaus veiklos psichologine struktūra: motyvacija, reikšmė ir rezultatai. Šio modelio komponentai yra tikslūs, priklausomai nuo įvairumo-stabilumo kriterijų. Struktūrinį modelį sudaro psichologiniai faktoriai, turintys įtakos sporto rezultatams ir išdėstyti šiais lygiais:

- * veikimo lygis (tikslai, fiziniai procesai, veiksmai);
- * situacijų lygis (motyvai, fizinė būklė, tam tikras veiklos režimas);
- * karjeros lygis (reikšmės, fiziniai privalumai, individualus veiklos stilius).

Taip pat literatūroje randama išskirtus keturis skirtingus sportinės karjeros tarpsnius:

- * Pirmas yra žinomiausias sporto teorijoje, jis rodo sportinio meistriškumo logiką.
- * Antras tarpsnis apibūdina laikiną bet kokios profesionalios karjeros struktūrą.
- * Trečias ir ketvirtas – ne tokie populiarūs, nors juose taikomi žinomi kriterijai – sporto

lygiai ir sportininkų amžiaus kategorijos. Tie ir kiti gali būti sudėlioti pagal laiką tiksliai griežtai nustatytu būdu (masinis sportas - didelių laimėjimų – profesionalusis sportas; vaikai – jaunimas – suaugusieji), reiškiantys atitinkamus sportinės karjeros etapus. Trečias tarpsnis įdomus dar ir tuo, kad duoda galimybę nustatyti elitinę sportinę karjerą kaip aprėpiančią visus tris sporto lygius iki profesionaliojo (Charisova, 2005).

Sportinėje karjeroje taip pat galima išskirti rengimosi, starto, kulminacijos ir finišo laikotarpius. Sportinės karjeros pradžioje sportininkas savo veiklą vertina kaip žaidimą, intensyvių

treniruočių laikotarpiu – kaip mokymąsi, o sportinės karjeros kulminacijoje sportas tampa profesija ir gyvenimo būdu. Galima išskirti šiuos sportinės karjeros ypatumus (Stambulova, 1999).

1.3 . Sportininko karjeros baigtis ir socializacija į visuomenę

Sportininkų karjeros baigties ir socializacijos į visuomenę problemos dar tik pradamos nagrinėti Lietuvoje, tačiau jau daug rašoma apie tai, kaip profesionalūs ir aukšto meistriškumo sportininkai prisitaiko prie kitokio gyvenimo, ypač apie sunkumus, su kuriais sportininkai susiduria po sportinės karjeros nutraukimo. Sportas turi pradžią ir pabaigą, teigia psichologė A. Žemaitytė (2006), autorė taip pat rašo, kad kiekviena pradžia yra sunki, o apie pabaigą dažniausiai visai nėra kalbama.

Kiekvienas iš mūsų individualus, kiekvienas skirtingai sprendžia problemas ir bando įveikti susidariusias situacijas. Visos sportininko karjeros metu sporto administratoriai, treneriai, sporto psichologai ir kiti specialistai stengiasi maksimaliai pagerinti sportininko veiklą varžybose, tačiau, kai sportininkas pasitraukia iš sporto, jie savo dėmesį nukreipia į kitus, dalyvaujančius varžybose sportininkus. Tampa niekam neįdomu, kas atsitinka sportininkui baigusiam sportinę karjerą. Buvęs sportininkas apleidžiamas, vienu iš svarbiausių jo gyvenimo periodų, kai jis turi atversti naują gyvenimo lapą ir pradėti kurti naują karjerą visai neįsijusią su sportu. Nors problema atsirado labai seniai, tačiau karjeros pereiga sporto psichologų dėmesio sulaukė tik prieš kelis dešimtmečius. Moksliskai itin išsamiai šią problemą tyrinėja tokie autoriai kaip J. Taylor ir B. C. Ogilvie (2001).(Žemaitytė, 2006), teigimu atsisveikindamas su didžiuoju sportu kiekvienas sportininkas išgyvena liūdesį, tuštumos jausmą bei netikrumą. Dingsta vyravęs karjeros laikais džiaugsmas, laimės bei pasitikėjimo jausmas. Net ir tie sportininkai kurie tvirtai buvo apsisprendę baigti sportinę karjerą, išgyvena ilgalaikę emocinės sportinės karjeros krizę. Priklausomai nuo priežasčių, sąlygojančių pasitraukimą iš sporto yra skiriamas ir savanoriška ir priverstinė karjeros baigtis.

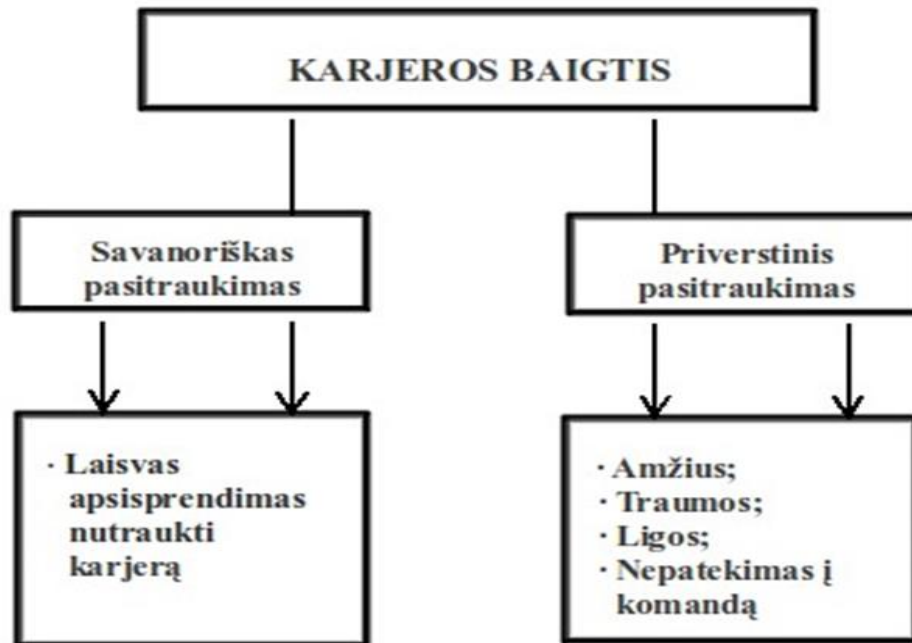
Daug rašoma, kaip profesionalūs sportininkai prisitaiko prie kitokio gyvenimo, ypač apie sunkumus, su kuriais sportininkai susiduria po sportinės karjeros nutraukimo. Tyrimai rodo, kad sportininko karjeros pabaigimas yra vis dažnesnė problema, tačiau juose trūksta apibendrinimo ir sunku matyti, ką jie jaučia.

Sportinės karjeros pabaiga sulaukia sporto psichologų dėmesio. Europoje šioje srityje pasižymėjo sporto rinktinėse bei komandose konsultantais dirbę profesionalai, kurie aprašė savo

patirtį, dirbdami su sportininkais ir išreiškdami susirūpinimą dėl jų prisitaikymo prie naujo gyvenimo po sportinės karjeros. (Taylor ir Ogilvie, 2001).

Karjeros baigtį sąlygojančių veiksnių modelis pateiktas 8 paveiksle.

8 pav. Sportinės karjeros baigtį lemiančių veiksnių modelis (Taylor, Ogilvie, 2001).

J. Taylor ir B. C. Ogilvie (2001), teigia, kad sportinės karjeros baigtį lemia amžius, sportininko neįtraukimas į komandą, traumos pasekmės arba laisvas pasirinkimas nutraukti karjerą. Kiekviena iš šių priežasčių ar kelių veiksnių suma gali lemti sportinės karjeros baigtį.

N. B. Stambulova (1999) teigia, kad laiku nepastebėjus ir neužkirtus kelio ar neišsprendus jau iškilusių krizių, sportininkas gali būti priverstas baigti sportinę karjerą. Ypač pavojinga, jeigu nesusidorojama su šiomis trimis krizėmis (pasiruošimas pasitraukimui iš sporto, sportinės karjeros pabaiga ir adaptacija baigus sportinę karjerą). Šių krizių pasekmės gali būti kur kas skaudesnės tiek pačiam sportininkui, tiek jį supantiems artimiesiems. Sportininkui gali tekti susidurti su kai kuriomis emocinėmis problemomis, tokiomis kaip neurozė, nepageidaujamomis vertybių transformacijomis, įvairiomis asmenybės degradavimo formomis (alkoholizmas, narkomanija, nusikaltimai ir kitomis).

N. B. Stambulova (1999) aptaria problemas, kurias reikia spręsti sportininkams pabaigus sportinę karjerą :

1. Pakankamai staigios „aukšto sportininko“ statuso adaptacijos būtinumas ir įgijimas naujo statuso, visų pirma profesinėje veikloje.

2. Savojo vaizdo „Aš“ pertvarkymas su savo asmenybės vertybėmis ne socialinėje sportininko rolėje, savivertės nauju pagrindu formavimas.

3. Naujo gyvenimo būdo formavimas, ne tik naujos profesijos gijimas, bet susidomėjimas, interesai, kontaktai su žmonėmis.

4. Profesinio pasiruošimo forsavimo būtinumas ir naujos karjeros pradžia.

5. Autoriteto užkariavimo svarba atnaujintame bendravimo rate.

6. Savos šeimos sudarymo problema arba naujų pagrindų šeimos vienijimui ieškojimas, jei ji buvo sukurta sportinės karjeros metu.

Žmogaus tapimas asmenybe dažniausiai vadinamas – socializacija. Sportininko socialinės rolės įvaldymas ir realizavimas visos sportinės karjeros metu leidžia sportininkui sukaupti ne tik sportinio, bet ir ryškaus gyvenimiško patyrimo, labiau pažinti save ir savo galimybes, įsitvirtinti, įgyti kitų žmonių pripažinimą (Stambulova, 1999). Nutraukus sportinę karjerą pasikeičia gyvenimo sąlygos. Tuo metu, kaip teigia dauguma literatūros šaltinių, buvę sportininkai susiduria su daugeliu krizinių situacijų, kol galiausiai adaptuojasi prie kitokių sąlygų.

Pagrindinės stadijos, kuriose atsiduria sportininkai prieš tai minėtų mokslininkų išskiriamos šios:

* krizės stadija;

* sureguliuavimo stadija.

Krizės stadija. Baigus sportinę karjerą po 5 mėnesių fizinė būklė ir savęs fizinis vertinimas sumažėja. Mažėjant fizinėms sąlygoms, mažėja ir fizinės jėgos, ir jų efektyvumas, kas lemia fizinio krūvio persiformavimą. Pereinamojo laikotarpio sportininkai praranda ne tik pasitikėjimą savo gebėjimais bet ir ištverme. Ramus socialinis ir profesinis perėjimas taip pat negarantuoja lengvo kūno prisitaikymo. Sportinio fizinio kūno netekimas, suprantant, kiek į jį buvo investuota laiko ir pastangų, taip pat yra labai sunkus išbandymas. Visi šie praradimai susiduria su „aukšto lygio - profesionalo“ statuso praradimu ir tapimu „eiliniu piliečiu“.

Susireguliuavimo stadija. Nuo penkto mėnesio iki metų po karjeros pabaigos, apsiprantama su fizinėmis sąlygomis, bei pakitusia sportine kompetencija, fizinėmis jėgomis. Pokyčiai rodo, kad iš naujo yra įvertinama fizinė kompetencija naujo fizinio kūno perspektyvoje, iš naujo auga pasitikėjimas savo fiziniu kūnu. Pradedama labiau pasitikėti savimi. Šiuo periodu sportininkai naujai įvertina savo fizinę kompetenciją bei galimybes ir susikuria visiškai naują asmenybės standartą, labiau pritaikytą prie kasdieninių gebėjimų.

Profesionalaus sportininko karjera turi ribas. Ankščiau ar vėliau ateina metas baigti sportinę karjerą ir išmėginti save naujoje veikloje. Būtina apmąstyti visus savo norus, persvarstyti savo kompetencijas ir galimybes nuspręsti kuria linkme pasukti tolimesnę savo karjerą. Ieškantiems naujo kelio šiandieninėje rinkoje, reikia geriau suprasti save, savo poreikius, siekius, karjeros galimybes. Svarbūs karjeros įvykiai būna labai įvairūs, bet priežastys, lemiančios apsisprendimas bei savijautą, – stebėtinai pastovios. Karjeros motyvą lemia žmogaus interesai, įgūdžiai, poreikiai ir vertybės. Bailie (1992) pažymi, kad sportinė karjera išugdo labai reikiamas savybes darbe, tačiau apie kurias sportininkai beveik nežino. Tokių savybių sportininkai turi ne mažai:

- optimalus darbo atlikimas esant spaudimui;
- sėkmingas komunikavimas su komandos nariais siekiant bendro tikslo;
- savaitinių tikslų įvykdymas,
- laikymasis griežtos darbotvarkės,
- varžymasis ir kt.

Profesionalioje darbo karjeroje galima išskirti 4 etapus: rengimosi, startą, kulminaciją, finišą (Felser, 2006).

- Rengimo laikotarpiu būdingas profesijos pasirinkimas ir bazinis profesionalusis mokymas;
- Starto laikotarpiu - asmeninės darbo veiklos pradžia ir adaptacija;
- Kulminacijos - aukščiausių pasiekimų profesijoje etapas, pasireiškiantis socialiniu asmenybės statusu;
- Finišo laikotarpis susijęs su pasirengimu išeiti į pensiją ir adaptacija jai.

Tokiu atveju vidutiniškai pasirengimo etapas apima jaunimo ir ankstyvą suaugusiųjų amžių, startas - nuo 23 iki 30 metų, kulminacija - nuo 30 iki 45 metų, finišas - nuo 45 iki 60 metų. Stambulova, 2010 kalba apie prevencinę intervenciją – 5 žingsnių karjeros planavimo programą. Šia programa, siekiama informuoti sportininkus apie laukiančius ar galimus karjeros pokyčius ir skatinti juos iš anksto ugdyti šiems perėjimams reikalingus įgūdžius.

Ši 5 žingsnių intervencija yra skirta įvairaus amžiaus sportininkams (atsižvelgiant į individualią raidą ir sugebėjimus galvoti apie ateitį, tačiau iš esmės asmenims nuo 16–17 metų) ir pagrįsta keliais principais:

- a) planuojant ateitį būtina atsižvelgti į ankstesnę sportininko patyrimą ir jo dabartinę gyvenimišką situaciją;
- b) dirbdamas su konsultantu sportininkas gali įgyti karjeros planavimo įgūdžių ir vėliau sėkmingai planuoti savo karjerą savarankiškai (Stambulova, 2010).

5 žingsnių intervencija neapsiriboja sporto sritimi, ji žvelgia į sportininką kaip į asmenybę, kuri šalia sporto turi kitas raidos sritis: psichosocialinę (iš vaikystės pereina į paauglystę, vėliau į suaugusiojo amžių), socialinę (iš pradžių jis tik vaikas, kuriam svarbiausi asmenys yra tėvai, vėliau svarbesni darosi draugai, treneris, kiti sportininkai, gyvenimo partneris) bei profesinę (akademinė ir darbinė veikla) (Stambulova, 2010).

Intervencijos esmė – susieti praeitį su dabartimi, o dabartį – su ateitimi. Tam sportininkas atlieka kelis aspektus:

1. Nubrėžiama savo gyvenimo linija ir joje pažymima gimimas bei dabartis.

2. Praeityje pažymimi visi svarbiausi, reikšmingiausi įvykiai, susiję tiek su sporto, tiek su kitomis sritimis.

3. Struktūruojama dabartis: išskiriamos svarbiausios dabartinio gyvenimo sritys ir kiekviena jų išdėstoma trijose skalėse mažėjimo tvarka pagal tai:

a) kiek man ši sritis yra svarbi emocine prasme?

b) kiek laiko skiriu šiai sričiai?

c) kiek įtampos / streso patiriu šioje srityje?

Vertinimus galima atlikti pasitelkiant įvairias grafines formas. Tai leistu pačiam sportininkui geriau įsivardyti ir pamatyti, kokios yra svarbiausios jo gyvenimo sritys, kiek joms skiria laiko ir kas konkrečiai labiausiai kelia stresą. Ši užduotis tuo veiksmingesnė, kuo atviriau ir smalsiau ji atliekama.

4. Struktūruojama ateitis: tai žingsnis į priekį, reikalaujantis apgalvoti galimus ateities įvykius ir pažymėti juos gyvenimo linijoje. Galima apimti bet kokį laikotarpį, kuris tuo metu atrodo aktualus. Paprastai kuo jaunesnis sportininkas, tuo trumpesnis laiko tarpas, nes tolimus įvykius įsivaizduoti sunkiau.

5. Praeitis, dabartis ir ateitis sujungiami klausiant savęs: Kokie įvykiai praeityje man buvo sudėtingiausi ir lengviausi? Kas man padėjo įveikti sunkumus? Ko aš pasimokiau? Kai įvardijami anksčiau ar šiuo metu padedantys sugebėjimai, įgūdžiai ar savybės, reikėtų pažvelgti į priekį, į galimus ateities įvykius ir taip pat įvardyti, kas tose situacijose gali būti sunku ir kas galėtų pagelbėti tuos sunkumus įveikti. Atliekant šį pratimą reikėtų taip pat apgalvoti, kokios kliūtys gali pasitaikyti kelyje ir kaip reikėtų tas kliūtis įveikti. Galiausiai, kai jau numatomi sunkumai ir kliūtys, kurios galbūt iškils ateityje, bei jų įveikimo būdai, reikėtų mintimis grįžti į dabartį ir pagalvoti apie tai, kas jau šiandien daroma ar galėtų būti padaryta tam, kad atėjus numatomoms situacijoms reikiami įgūdžiai, žinios, savybės, finansai ar žmonės būtų prienami. Galbūt jau šiandien galima koku nors būdu pasiruošti ateičiai? Pavyzdžiui, jei ketinama išvykti į kitą šalį, galbūt verta jau dabar pradėti mokytis tam tikros kalbos, pasidomėti tos šalies klimatu, kultūra?

Kalbant apie iššūkius ir galimybes sporte, tenka pripažinti, kad pirmiausia tai individualus požiūris į asmeninę karjerą. Asmeninei karjerai trukdyti gali žinių bei gebėjimų stoka, tačiau noras plėtoti savo karjerą ir gerai dirbti padeda įveikti šiuos trūkumus. Jei nebus stipraus noro arba vidinės motyvacijos - karjera ir darbas neteiks džiaugsmo. Taigi noras ir motyvas siekti ko nors, būtų profesinės karjeros pagrindas (Ivanauskas, 2008).

Manoma, kad perdėtas sportininko identifikavimasis su savimi kaip sportininku, sąlygoja tai, kad šių žmonių karjeros ir mokymosi galimybės būna ribotos. Teisingai panaudoti sportinės karjeros pasiekimai, tokie kaip šlovė, autoritetas, įgyta pagarba ir kt., leidžia sportininkui lengviau adaptuotis visuomenėje baigus aktyviai sportuoti. Šiuolaikiniai moksliniai sporto tyrimai mažai dėmesio skiria sportininko veiklai jam baigus sportinę karjerą. Dauguma tyrimų akcentuoja sportinių pasiekimų augimą. Tačiau sportininkui pasitraukus iš aktyvios sportinės veiklos, jo asmenybė yra užmirštama (Račkauskas, 2005). Užbaigę aktyviai sportuoti sportininkai turi prisitaikyti prie naujų sąlygų rengtis tapti visaverčiu visuomenės nariu, mokytis, įgyti specialybę, kuri garantuotų sėkmingą tolesnės karjeros raidą.

2. TYRIMO – „AKTYVIĄ SPORTINĘ VEIKLĄ BAIGUSIŲ SPORTININKŲ TOLESNĖS KARJEROS RAIDA” REZULTATŲ ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Teorinės analizės dalyje padarytos išvados apie tai, jog sportininko karjera gana sudėtingas reiškinys ir karjeros planavimas turi būti reikšmingas veiksnys užtikrinantis jų profesinius pasiekimus, ir vyksti pagal racionaliai valdomus etapus. Lietuvoje tyrimų apie sportininkų baigusią aktyvią sportinę veiklą mažai atlikta, dėl to darbe tiriama – kiek sportininkams svarbi karjera ir kaip sportininkas planuoja savo tolesnę karjerą, ir kaip sportininkui sekasi įsilieti į visuomenę, baigus aktyvią sportinę veiklą.

Tyrimo objektas – aktyvią sportinę veiklą baigusią sportininkų karjeros raida.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti aktyvią sportinę veiklą baigusią sportininkų tolesnės karjeros raidą.

Uždaviniai :

1. Išanalizuoti sportinę karjerą baigusią sportininkų tolesnės karjeros raidą.
2. Atskleisti sportinės karjeros ypatumus ir modelius.
3. Ištirti kaip vyksta sportininkų baigusią aktyvią sportinę karjerą įsiliejimas į visuomenę.
4. Nustatyti, ar reikalinga sutelkti prieinamą socialinę pagalbą sportininkams, baigusiems sportinę karjerą.

Tiriamieji – sportinę karjerą baigę skirtingų sporto šakų sportininkai.

Tiriamoji imtis. Sudarant tyrimo imtį, respondentams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę. Tyrime dalyvavo dvylika skirtingų sporto šakų atstovai (krepšinis, šachmatai, tinklinis, dviračių sportas, lengvoji atletika, rankinis, žolės riedulys, kultūrizmas, irklavimas, imtynės, karate, regbis).

Tyrimo dalyvavo keturios moterys ir aštuoni vyrai, penki komandinių sporto šakų atstovai ir septyni individualių sporto šakų sportininkai. Amžiaus intervalai: 26 – 35 metų, 36 – 45 metų, 46 – 55 metų ir 56-65 metų amžiaus. Renkantis tiriamuosius buvo atsižvelgiama į tris aspektus:

- sportinius pasiekimus;
- sportinės karjeros vykdymo vietą (rinkomės sportavusius Šiaulių mieste);
- atstovavimą Šiaulių miestui.

Atliekant tyrimą, buvo norima apklausti kuo įvairesnes sporto šakas atstovavusius sportininkus. Visi duomenys rinkti 2016 metais, sportininkų prašant skirti laiko susitikti ir užpildyti anketas. Tiriamieji buvo informuoti, kad yra atliekamas tyrimas tema - „Aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raida“. Visi respondentai geranoriškai sutiko dalyvauti tyrime ir neprieštaravo, kad apibendrinti apklausos rezultatai bus paviėšinti. Apklausa anoniminė, todėl duomenys bus apibendrinti ir panaudoti tik moksliniais tikslais. Tyrimu siekiama kuo daugiau sužinoti apie sportinę karjerą baigusių sportininkų patirtį, jų išgyvenimus ir tolimesnę karjerą. Su sportininkais buvo susitikta individualiai. Šiam tyrimui buvo pasirinktas kokybinis (sportinę karjerą baigusių, didelio meistriškumo sportininkų, anketinė apklausa - pusiau struktūruoto interviu) tyrimo metodas. Pokalbio metu buvo prašyta užpildyti anketą, kurią sudarė 3 dalys:

Pirmoje dalyje buvo pateikti 9 klausimai. Tiriamųjų buvo klausama apie jų lytį, amžių, išsilavinimą ir dabartinę profesiją, kokią sporto šaką buvo pasirinkę sportuojant, bei apie jų sportinius pasiekimus.

Antrojoje dalyje buvo pateikti 17 klausimų apie sportinės karjeros pabaigą ir jos nutraukimo priežastis. Tiriamųjų buvo klausama, kada ir dėl kokių priežasčių jie nutraukė sportinę karjerą bei kas jiems buvo sunkiausia tuo laikotarpiu.

Trečiosios anketos dalies klausimai skirti dabartinei tiriamųjų profesinei veiklai bei pasitenkinimu darbine veikla ištyrimui. Tiriamiesiems buvo pateikti 4 klausimai: tiek atviri klausimai, tiek klausimai su atsakymų variantais. Respondentai turėjo pasirinkti ar įrašyti jiems labiausiai tinkantį atsakymo variantą.

Tyrimo metu gautai informacijai apdoroti buvo naudojama matematinė statistinė duomenų analizė, kuri atlikta kompiuterine programa Microsoft Excel. Apdorota informacija susisteminta ir pateikta lentelėse ir grafikuose. Panaudota aprašomoji statistika – tai duomenų sumavimas ir grafinis vaizdavimas. Atlikus skaičiavimus buvo interpretuojami tyrimo duomenys ir daromos išvados.

2.2 . Tyrimo rezultatai ir aptarimas

Magistro tezės nagrinėja sportinę karjerą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raidą.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų karjeros raidą. Tyrimui pasirinkta anketinė apklausa su atvirais ir uždariais klausimais. Tyrime dalyvavo dvylika skirtingų sporto šakų atstovai (krepšinis, dviračių sportas, lengvoji atletika, rankinis, žolės riedulys, kultūrizmas, irklavimas, imtynės, karate, regbis).

Tiriamųjų kontingentą sudarė didelio meistriškumo ir profesionalūs sportininkai: keturios moterys ir aštuoni vyrai, penki iš jų – komandinių sporto šakų atstovai ir septyni – individualių

sporto šakų sportininkai. Amžiaus intervalai: 26–35 metų, 36 – 45 metų, 46 – 55 metų ir 56-65 metų amžiaus. Duomenys pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė **Socialinė – demografinė tiriamųjų charakteristika.**

NR.	LYTIS	AMŽIUS	SPORTO ŠAKA
R 1	Moteris	26-35m.	Žolės riedulys
R 2	Vyras	36-45m.	Krepšinis
R 3	Vyras	26-35m.	Lengvoji atletika
R 4	Vyras	36-45m.	Dviračių sportas
R 5	Moteris	56-65m.	Kultūrizmas (fitnesas)
R 6	Vyras	46-55m.	Regbis
R 7	Vyras	26-35m.	Baidarių ir kanojų irklavimas
R 8	Vyras	46-55m.	Imtynės Sambo
R 9	Moteris	26-35m	Šachmatai
R 10	Vyras	26-35m.	Lengvoji atletika
R 11	Vyras	56-65m.	Lengvoji atletika
R 12	Moteris	56-65m.	Rankinis

Aktyviai sportuodami sportininkai mokėsi bei studijavo, siekdami įgyti profesiją ir mažiau nei pusė respondentų, pasirinko studijuoti specialybę susijusią su sportu (3 lentelė).

3 lentelė **Baigta aukštoji mokykla, išsilavinimas, specialybė .**

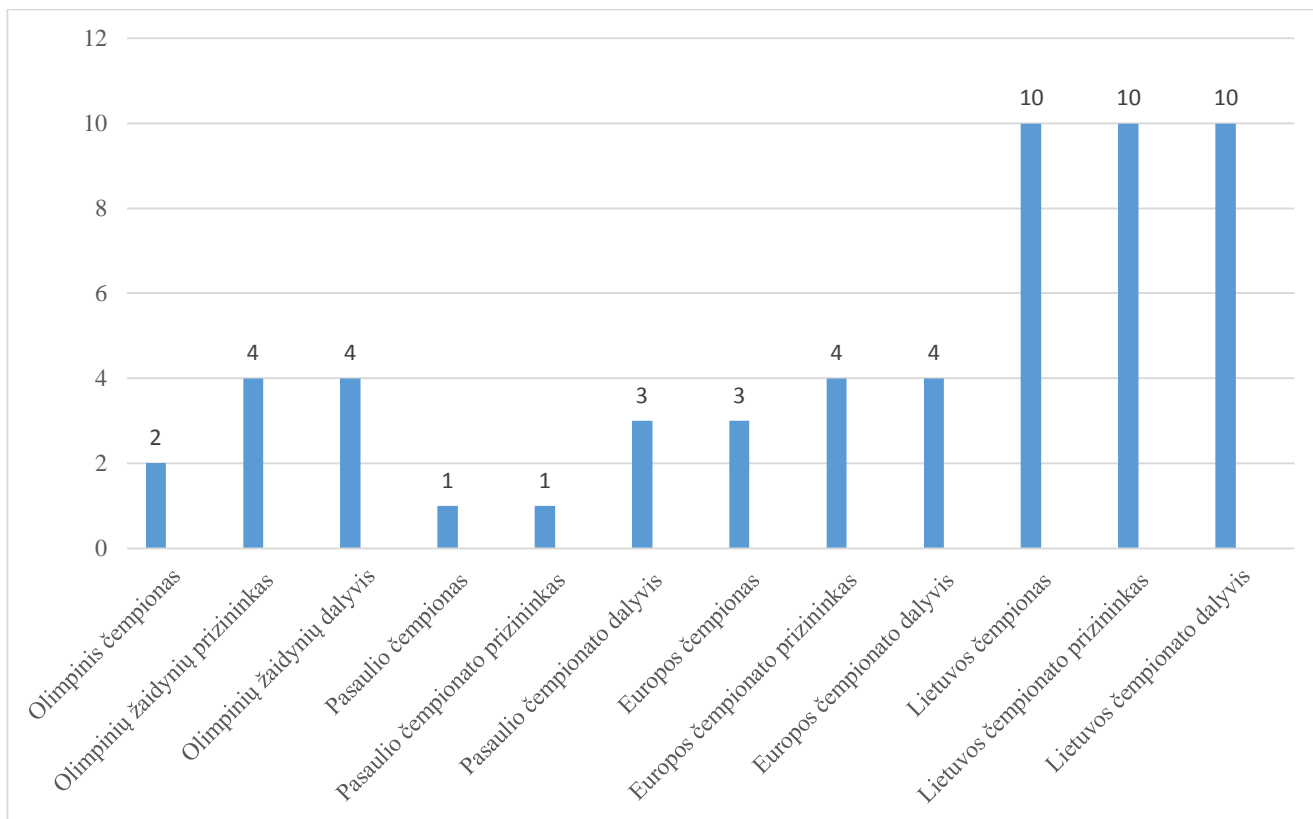
NR.	Baigta (aukštesnioji) aukštoji mokykla	IŠSILAVINIMAS	SPECIALYBĖ
R 1	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Verslo administravimas
R 2	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Verslo administravimas
R 3	Lietuvos sporto universitetas Vilniaus Mykolo Romerio universitetas	Aukštasis universitetinis	Turizmo ir sporto vadyba

R 4	Lietuvos sporto universitetas Vytauto Didžiojo universitetas	Aukštasis universitetinis	Profesinio rengimo vadyba
R 5	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Rusų kalbos pedagogika
R 6	Kūno kultūros institutas	Aukštasis universitetinis	Kūno kultūros pedagogika
R 7	Vilniaus universitetas	Aukštasis universitetinis	Teisė, teisininkas
R 8	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Kūno kultūros ir sporto pedagogika,
R 9	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Anglų filologija
R 10	Šiaulių universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas	Aukštasis universitetinis	Kūno kultūros ir sporto pedagogika, Tarptautinė teisė ir diplomacija
R 11	Šiaulių universitetas	Aukštasis universitetinis	Pradinių klasių ir kūno kultūros pedagogika
R 12	Kūno kultūros institutas	Aukštasis universitetinis	Kūno kultūros pedagogika

Iš 3 lentelės matyti, kad aktyviai sportuodami visi sportininkai studijavo, siekdami įsigyti profesiją ir mažiau nei pusė respondentų, pasirinko studijuoti specialybę susijusią su sportu. Visi tiriamieji sportininkai yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Nors sportas atima daug laiko iš kiekvieno aktyvią sportinę karjerą vykdančio sportininko, tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad nei vienam sportininkui nebuvo kliūtis siekti aukštojo išsilavinimo, kuris leistų baigus sportinę karjerą integruotis į visuomenę ir įsitvirtinti darbinėje veikloje. Kai kurie sportininkai baigė net dvi aukštąsias mokyklas, o šiuo metu net 2 respondentai iš 12 mokosi aukštojoje mokykloje siekdami įgyti dar vieną aukštojo mokslo diplomą.

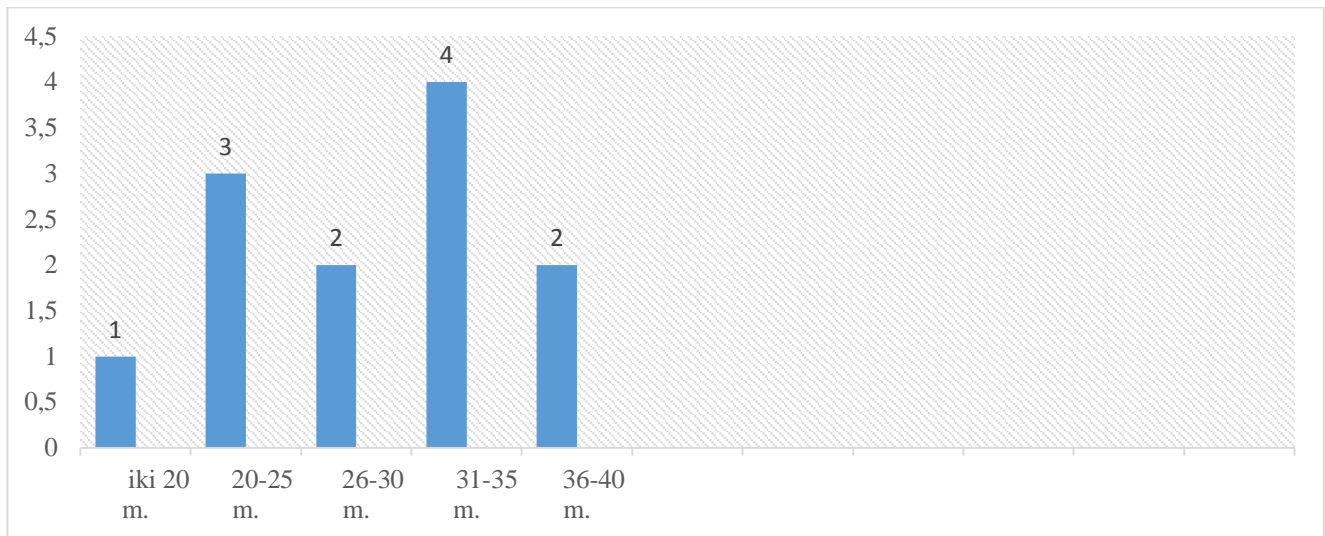
Analizuojant respondentų pasiskirstymą pagal sportinius laimėjimus buvo pateiktas klausimas: „Kokie Jūsų aukščiausi sportiniai pasiekimai?“ Ir išvardinti atsakymai: Olimpinis čempionas, Olimpinių žaidynių prizininkas, Olimpinių žaidynių dalyvis, Pasaulio čempionas, Pasaulio čempionato prizininkas, Pasaulio čempionato dalyvis, Europos čempionas, Europos čempiono prizininkas, Europos čempiono dalyvis, Lietuvos čempionas, Lietuvos čempionato prizininkas, Lietuvos čempionato dalyvis. Duomenys pavaizduoti 9 paveiksle.

9 pav. Respondentų skirstinys pagal sportinius laimėjimus.

Analizuojant duomenis matyti, kad daugelis sportininkų yra iškovoję įvairių svarių sportinių laimėjimų. 9 paveiksle matoma, kad daugelis respondentų buvo Lietuvos čempionatų nugalėtojai ar prizinininkai, o trisdešimt procentų – olimpinių žaidynių ir Europos čempionatų prizinininkai. Taip pat matome kad vienas tiriamasis yra ir pasaulio čempionato bei olimpinių žaidynių nugalėtojas.

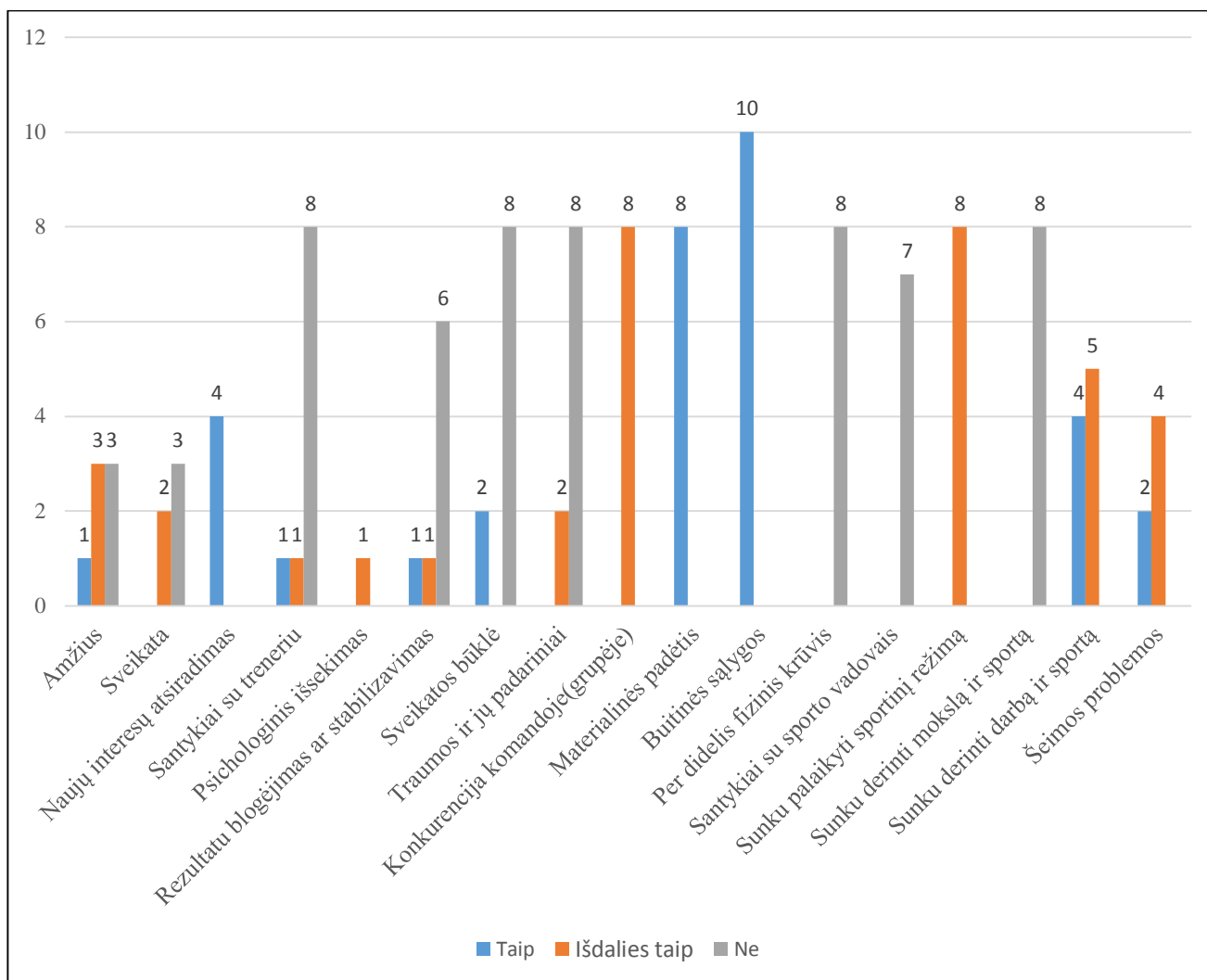
Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti kokio amžiaus sportininkai baigė savo aktyvią sportinę karjerą. Jiems buvo užduotas klausimas: „Kokio amžiaus baigėte sportuoti?“. Jiems buvo pateikti amžiaus intervalai: iki 20metų, nuo 20 iki 25metų, nuo 26 iki 30metų, nuo 31 iki 35metų, nuo 36 iki 40metų. Atsakymai apibendrinti 10 paveiksle.

10 pav. Respondentų skirstinys pagal sportinės karjeros pabaigos amžių.

Iš gautų duomenų matyti kad sportininkai daug metų praleido sportuodami. ir jų sportinė karjera truko pakankamai ilgai tam, kad būtų pasiekti aukšti sportiniai rezultatai. Tik 1 respondentas nurodė, kad jis baigė sportuoti 19 metų, o dauguma apklaustųjų sportinę karjerą baigė 31- 35 metų amžiaus. Galime matyti, kad sportininkas tik įpusėjęs gyvenimui, baigia savo aktyvią sportinę veiklą ir turi priimti sprendimus dėl savo tolimesnės ateities.

Bet kurios karjeros, tam tarpe ir sportinės, pabaigą, dažniausiai nulemia svarbūs veiksniai. Atsiranda priežastys kurios trukdo sportininkui toliau siekti aukštų rezultatų, dėl ko jis ir nutraukia savo aktyvią sportinę veiklą. Tiriamiesiems buvo užduotas klausimas: „Kokios priežastys nulėmė Jūsų karjeros pabaigą?“. Taip pat buvo pateikta 17 svarbių teiginių atspindinčių sportinės karjeros baigties priežastis: amžius, sveikata, naujų interesų atsiradimas, santykiai su treneriu, psichologinis išsekimas, rezultatu blogėjimas ar stabilizavimas, sveikatos būklė, traumos ir jų padariniai, konkurencija komandoje (grupėje), materialinės padėtis, buitinės sąlygos, per didelis fizinis krūvis, santykiai su sporto vadovais, sunku palaikyti sportinį režimą, sunku derinti mokslą ir sportą, sunku derinti darbą ir sportą, šeimos problemos. Tyrimo rezultatai pateikti 11 paveiksle.

11 pav. **Priežastys nulėmusios sportinės karjeros pabaigą.**

Respondentai atsakydami į šį klausimą daugiausiai nurodo šias priežastis: buitinės sąlygos, materialinė padėtis, konkurencija komandoje ir sunku palaikyti sportinį režimą. Kitomis svarbiomis priežastimis nurodo – amžių, šeimos problemas, darbo ir sporto derinimo sunkumą bei naujų interesų atsiradimą. Mažiausiai įtakos sportinės karjeros baigčiai, pagal gautus tyrimo duomenis, turi santykiai su treneriu, psichologinis išsekimas, rezultatų blogėjimas ir stabilizavimas, sveikatos būklė.

Siekiant išsiaiškinti respondentų savęs pažinimo gebėjimus, padedančius išsiaiškinti ateityje numatomus lūkesčius buvo pateiktas klausimas „Ar sportuodami planavote kokia darbine veikla norėtumėte užsiimti baigę aktyvią sportinę veiklą?“. Atsakymų duomenys pavaizduoti 4 lentelėje.

4 lentelė **Planai baigus aktyvią sportinę veiklą.**

Nr.	Taip	Teiginiai	Ne	Teiginys
R 1	+	„Vadybos srityje“ Patinka ir domina organizacinis darbas, kuriame būna iššūkių.		
R 2			+	nes galvojau tik apie krepšinį
R 3	+	Siejau savo ateitį su karine veikla.		
R 4	+	„Treneriu“ Turėjau patirties ir žinių		
R 5	+	„Trenerė“ Norėjau perduoti savo žinias		
R 6	+	„Treneriu“ Tai buvo žinoma ir mėgstama sritis.		
R 7			+	darbine veikla užsiėmiau visada sportuodamas, nes reikėjo iš kažko pragyventi.
R 8	+	Norėjau dirbti sporto sistemoje		
R 9			+	Sportuodama apie tai negalvojau
R 10	+	Siejau savo ateitį su sportu		
R 11	+	„Treneriu“ Visada norėjau perduoti savo žinias		
R 12	+	„Trenerė“ , nes patiko darbas su sportininkais ir dideliu pavyzdžiu buvo pirmasis treneris		

Joje matyti, kad didžioji dalis respondentų, dar aktyviai sportuodami planavo, kad baigus aktyvią sportinę veiklą savo tolesnę darbinę veiklą norėtų susieti su sportu. Net aštuoni iš 12 apklaustųjų nurodė, kad savo ateitį ketino sieti su sportu.

Giliau nagrinėjant šią temą sportininkams buvo užduoti šie klausimai: 1) „Ar sportuodami studijavote?“, 2) „Ar sportuodami dirbote?“ 5 lentelėje yra atvaizduoti gauti rezultatai į šiuos pateiktus 2 klausimus:

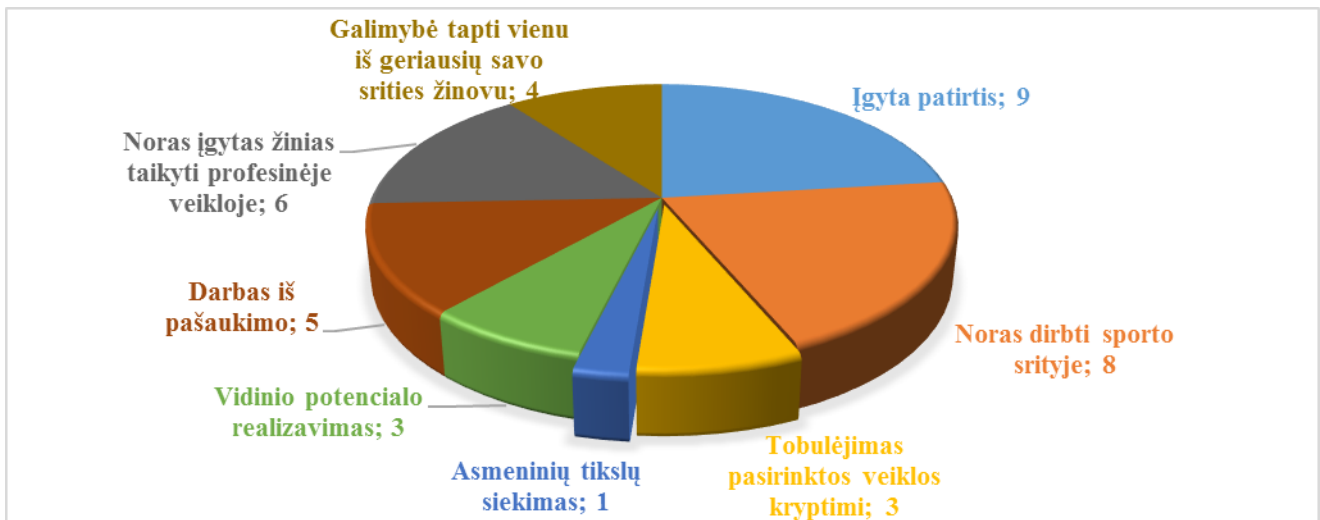
5 lentelė **Duomenys apie studijų ir darbo laiką sporto metu.**

Nr.	Ar sportuodami studijavote?	Taip	Ne	Ar sportuodami dirbote?	Taip	Ne
R 1	ŠU, Verslo administravimas	+		Vadybininke	+	
R 2	ŠU, Verslo administravimas	+		Atsidaviau tik krepšiniui		+
R 3	Turizmo ir sporto vadybą	+		Trūko laiko		+

R 4	Vidurinėje mokykloje	+		Nes mokiausi dar vidurinėje mokykloje		+
R 5	KKA, Rusų kalbos pedagogika			Trenere ir šokių vadove	+	
R 6	KKI, Kūno kultūros pedagogika	+		Elektriku, vadybininku, statybininku	+	
R 7	Nebuvo poreikio		+	Įmonės administracijos direktoriumi	+	
R 8	Nebuvo poreikio		+	Nebuvo poreikio		+
R 9	ŠU, Anglų filologija	+				
R 10	ŠU, Kūno kultūros ir sporto pedagogika,	+				
R 11	ŠU, Pradinių klasių ir kūno kultūros pedagogika	+		Sporto instruktoriumi	+	
R 12	LVKKI, Kūno kultūros pedagogika	+		Trenere	+	

Išanalizavus pateiktus atsakymus galime teigti, kad daugiau nei pusė aktyviai sportuodami turėjo laiko ne tik studijuoti, bet ir dirbti, nepriklausomai nuo to, kad profesionalus sportas ir atima labai daug laiko iš sportininkų.

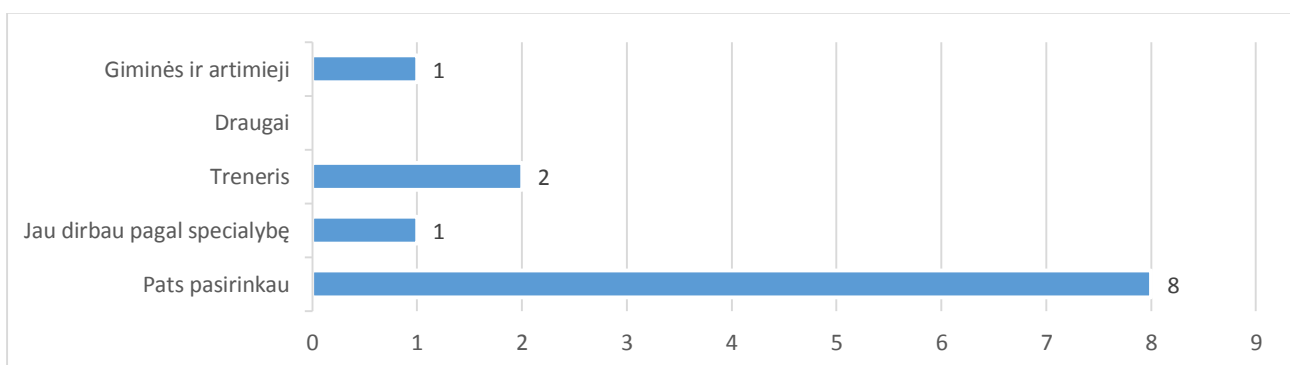
Siekiant išsiaiškinti respondentų saviugdą gebėjimus, apimančius savęs pažinimo ir darbo pasaulio pažinimo gebėjimus buvo formuojamas klausimas: “Baigęs sportinę karjerą Jūs siejote savo tolimesnę veiklą: 1) Su sportu; 2) Ne su sportu.“ Anketoje buvo pateiktos galimos pasirinkimą nulėmusios priežastys tolimesnei veiklai sieti tiek pasirinkus ateity su sportu, tirk ir ne su sportu. Pagal pateiktus duomenis, matome, kad tik vienas sportininkas nesiejo savo tolesnės karjeros sportuodamas su sportu ir tai nulėmusiomis priežastimis nurodo šias: ne prestižinė sporto šaka, mažas darbo užmokestis, noras plėsti savo kompetencijas. Visi likę respondentai aktyviai sportuodami norėjo pasibaigus aktyviai sportinei veiklai savo tolesnę karjerą susieti su sportu..Pasirinkimą nulėmusios priežastys tolimesnę veiklą sieti su sportu atvaizduotos 12 paveiksle.

12 pav. Pasirinkimą nulėmusios priežastys tolimesnę veiklą sieti su sportu.

Iš gautų duomenų matyti kad didžioji dalis apklaustųjų nurodė, kad pasirinkimą nulėmė šios priežastys: įgyta patirtis, noras dirbti sporto srityje, noras įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje. Kiti respondentai išskiria šias priežastis: darbas iš pašaukimo, galimybė tapti vienu iš geriausių savo srities žinovu, tobulėjimas pasirinktos veiklos kryptimi, vidinio potencialo realizavimas, asmeninių tikslų siekimas.

Atliekant tyrimą dėl tolimesnės veiklos pasirinkimą nulėmusių priežasčių respondentams buvo užduotas klausimas: "Kas Jums padėjo pasirinkti tolimesnę veiklą, baigus sportuoti?" Rezultatai atvaizduoti 13 paveiksle.

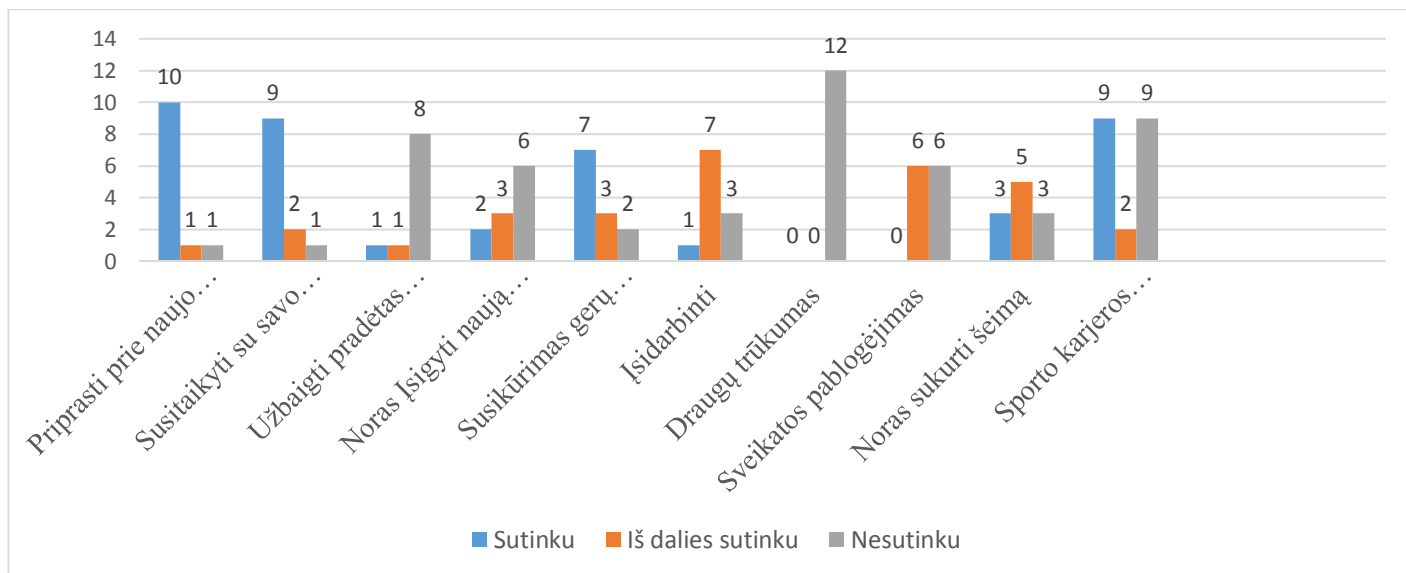

13 pav. Pasirinkimą nulėmusios priežastys dėl tolimesnės veiklos pasirinkimo.

Išanalizavus gautus duomenis galime teigti, kad sportininkai baigę aktyvią sportinę veiklą būna pakankamai savarankiški ir patys apsisprendžia ir pasirenka kokia linkme toliau tęsti savo

karjerą. Du apklausoje dalyvavę tiriamieji nurodė, kad jiems padėjo apsispręsti buvęs treneris ir tik vienas nurodė, kad jam padėjo apsispręsti giminės ir artimieji ar tuo metu jau dirbo pagal įgytą specialybę.

Norint atskleisti su kokiais problemomis sportininkas susiduria baigęs aktyvią sportinę veiklą, buvo užduotas klausimas: „Jūsų nuomone, su kokiais problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?“. Respondentams buvo pateikti šie pasirinkimo variantai: priprasti prie naujo gyvenimo būdo, susitaikyti su savo padėtimi, užbaigti pradėtas studijas, įsigyti naują išsilavinimą/specialybę, susikurti geras materialines sąlygas, įsidarbinti, draugų trūkumas, sveikatos problemos, sukurti šeimą. Išskirtos problemos atvaizduotos 14 paveiksle.

14 pav. **Problemos baigus aktyvią sportinę veiklą.**

Iš duomenų matyti kad daugelis apklausoje dalyvavusių respondentų nurodo tokias pagrindines problemas baigus aktyvią sportinę veiklą: pripratimas prie naujo gyvenimo būdo, sporto karjeros trūkumas, susitaikymas su savo padėtimi, susikūrimas gerų materialinių sąlygų. Mažiau svarbiomis problemomis nurodo šias: sveikatos pablogėjimas, įsidarbinimas, noras sukurti šeimą.

Analizuojant socialinius veiksnius, padedančius ir trukdančius sportininkui baigus aktyvią sportinę veiklą susirasti norimą darbą sportininkams buvo užduoti du atviri klausimai: 1) „Jūsų nuomone, kokie socialiniai veiksniai padeda sportininkui baigusiam aktyvią sportinę karjerą susirasti norimą darbą?“; 2) „Jūsų nuomone, kokie socialiniai veiksniai trukdo sportininkui baigusiam aktyvią sportinę karjerą susirasti norimą darbą?“. Atsakymai pateikti 6 lentelėje.

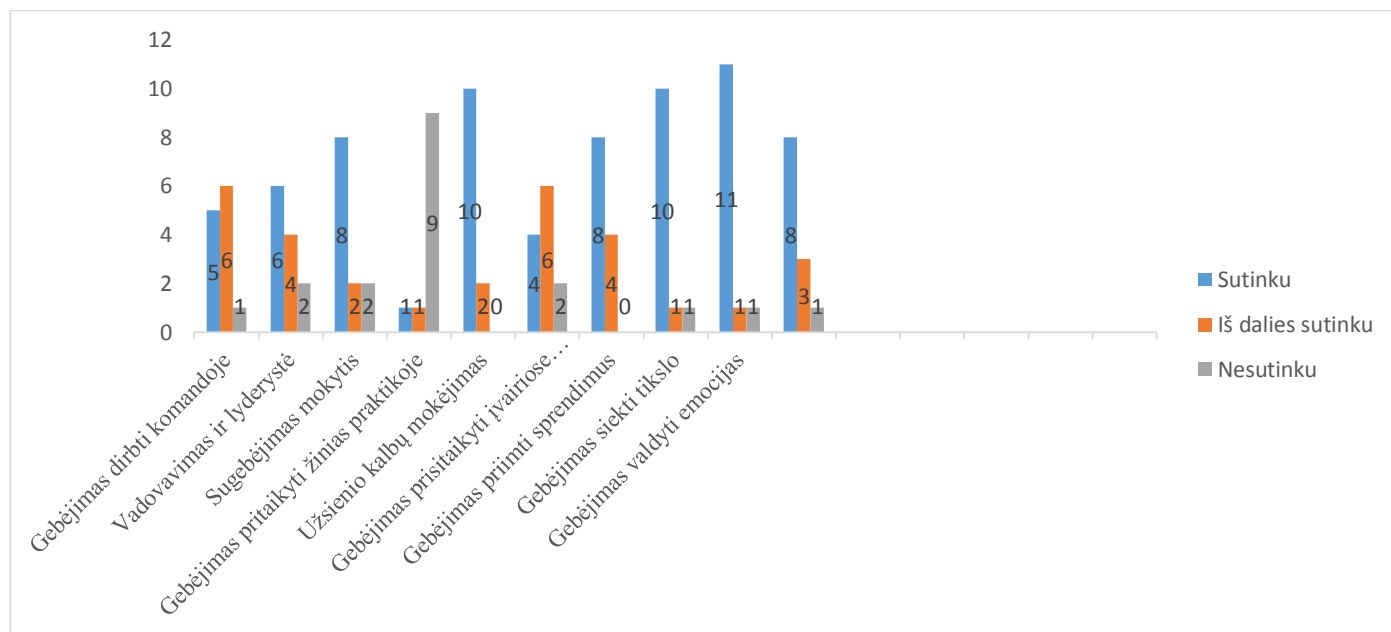
6 lentelė **Socialiniai veiksniai padedantys ir trukdantys sportininkui baigus aktyvią sportinę veiklą susirasti norimą darbą.**

Kategorija	Subkategorija	Teiginys
Socialiniai veiksniai	Padedantys susirasti darbą	„Daug pažinčių“ „Gebėjimas dirbti komandoje“ „Saviraiška“ „Išsilavinimas“ „Įgytos žinios“ (3) „Mokymasis visą gyvenimą programa“ „Žinomumas visuomenėje“ (3) „Greita orientacija besikeičiančioje aplinkoje“ „Tikslo siekimas“ „Bendravimu gebėjimai“ (3) „Patikėjimas savimi“ (2) „Darbštumas“ „Savo srities geras išmanymas“ „Komunikabilumas“ (3) „Noras tobulėti“ „Psichologinis pasirengimas“
	Trukdantys susirasti darbą	„Ilgai praleistas laikas vienoje terpėje (sporto šakoje)“ (2) „Visuomenės vertinimas“ „Praktinių žinių trūkumas“ (2) „Stereotipų taikymas“ „Profesinių žinių trūkumas“ „Išsilavinimo trūkumas“ (2) „Per siauras išmanymas, kitų gyvenimo sričių“ „Ne noras leisti į kompromisus“

Iš pateiktų teiginių matyti, kad svarbiausi socialiniai veiksniai, padedantys sportininkui susirasti norimą darbą nurodomi šie: įgytos žinios, bendravimo gebėjimai ir komunikabilumas. O trukdantys veiksniai – ilgai praleistas laikas vienoje terpėje (sporto šakoje), praktinių žinių ir išsilavinimo trūkumas.

Gilinantis į aktyvią sportinę veiklą baigusio sportininko tolesnę karjerą, reikia aptarti ir kokias kompetencijas įgytos sportuojant padeda sportininkui tai pasiekti. Respondentams buvo užduodamas klausimas: „Jūsų nuomone kokios kompetencijos įgytos aktyviai sportuojant padeda

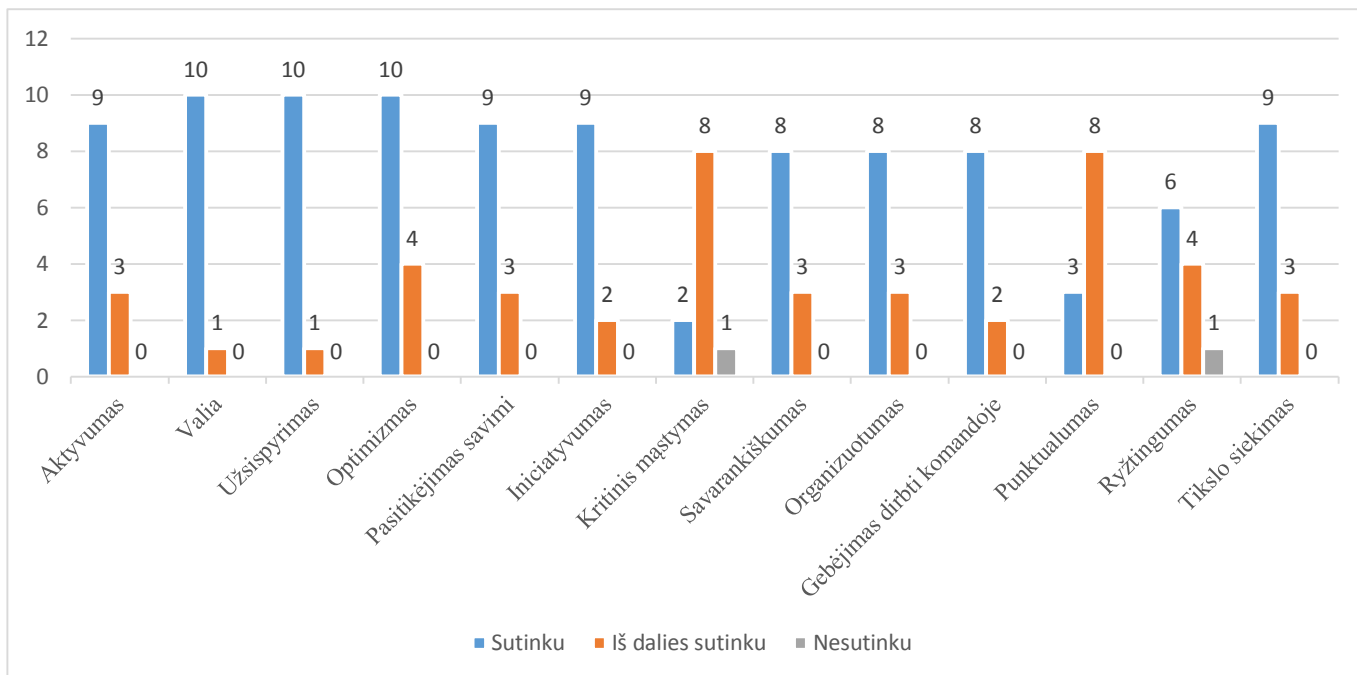
sportininkui siekti sėkmingos karjeros baigus aktyvią sportinę veiklą?“ Ir pateikti 10 teiginių: sudėtingų situacijų valdymas, gebėjimas dirbti komandoje, vadovavimas ir lyderystė, sugebėjimas mokytis, gebėjimas pritaikyti žinias praktikoje, užsienio kalbų mokėjimas, gebėjimas prisitaikyti įvairiose situacijose, gebėjimas priimti sprendimus, gebėjimas siekti tikslo, gebėjimas valdyti emocijas. Kompetencijos įgytos aktyviai sportuojant padedančios sportininkui siekti sėkmingos karjeros išvardintos respondentų pateikiamos 15 paveiksle.

15 pav. Kompetencijos įgytos aktyviai sportuojant padedančios sportininkui siekti sėkmingos karjeros.

Analizuojant duomenis matyti, kad daugiausiai sportininkai išskyrė šias kompetencijas: gebėjimas valdyti emocijas, gebėjimas siekti tikslo, gebėjimas priimti sprendimus, gebėjimas pritaikyti žinias praktikoje, vadovavimas ir lyderystė. Kompetencijos kurios iš dalies naudingos sportininkui siekti sėkmingos karjeros respondantai nurodė šias : sudėtingų situacijų valdymas, gebėjimas dirbti komandoje.

Nagrinėjant temą giliau, respondentams buvo užduodamas klausimas: „Kokios asmeninės savybės įgytos aktyviai sportuojant padeda sportininkui baigus sportinę karjerą susirasti darbą?“. Buvo pateikta trylika asmeninių savybių iš kurių sportininkai turėjo pasirinkti aktualiausia jiems. Net neabejojama, kad aktyviai sportuojant išugdytos pasirinktos asmeninės savybės suteikė galimybę pasiekti aukštus sporto rezultatus, bet ir pabaigus aktyvią sportinę karjerą, siekti tolesnės sėkmingos karjeros. Kokios asmeninės savybės įgytos aktyviai sportuojant padeda sportininkui baigus sportinę karjerą susirasti darbą atvaizduotos 16 paveiksle.

16 pav. Asmeninės savybės įgytos aktyviai sportuojant padedančios sportininkui baigus sportinę karjerą susirasti darbą.

Atsižvelgdami į duomenis galime teigti, kad daugiausiai asmeninių savybių sportininkai išskyrė šias: valia, užsispyrimas, optimizmas, aktyvumas, pasitikėjimas savimi, iniciatyvumas, tikslo siekimas. Truputi mažiau, bet vis tiek pakankamai svarbiomis asmeninėmis savybėmis sportininkai nurodo ir savarankiškumą, organizuotumą, ryžtingumą, bei sugebėjimą dirbti komandoje.

Sportininkams baigus aktyvią sportinę veiklą iškyla begalės problemų. Su kokiomis asmeninėmis ir socialinėmis problemomis bandoma buvo sužinoti užduodant sportininkams tokius atvirus klausimus: 1) „Jūsų nuomone su kokiomis asmeninėmis problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?“, 2) „Jūsų nuomone su kokiomis socialinėmis problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?“. Problemos su kuriomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą atvaizduotos 7 lentelėje.

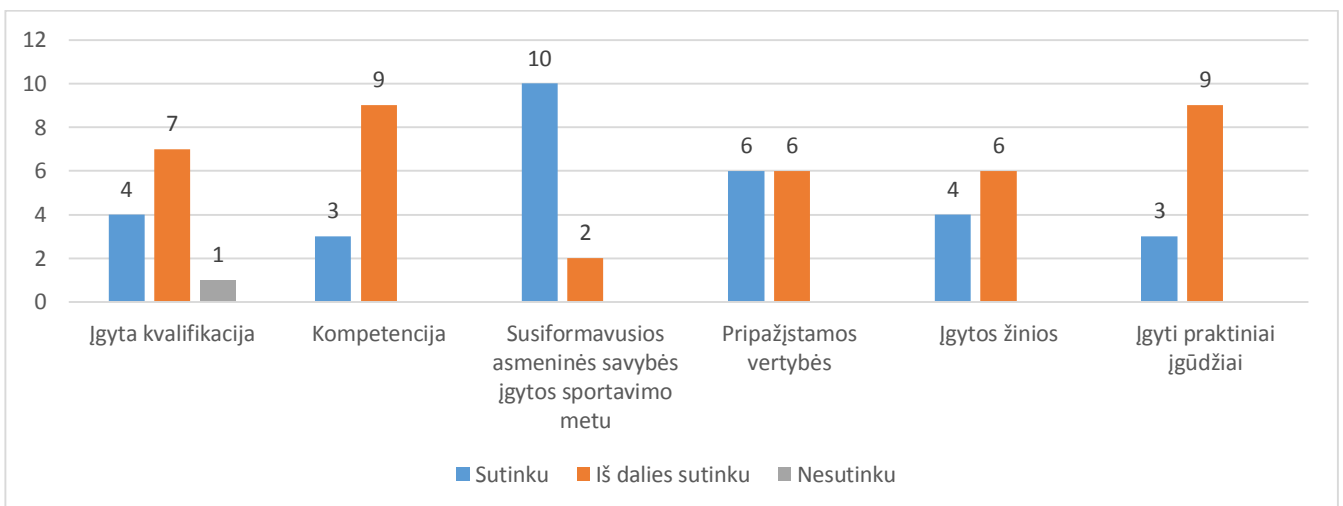
7 lentelė **Problemos su kuriomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą.**

Kategorija	Subkategorija	Teiginys
Asmeninėmis problemos	Darbo problemos	„Darbo susiradimas“(2) „Darbo susiradimas ne sporto srityje“ „Noras lyderiauti“
	Sveikatos sutrikimai	„Sveikatos sutrikimas“ „Sveikatos problemos“
	Integracija į visuomenę	„Integracija į visuomenę“(3) „Asmeninio gyvenimo kūrimas“
	Adaptacijos problemos	„Prisitaikymas prie naujų rolių (trenerio, tėvo, darbuotojo)“ Nauja veikla“ „Kitoks dienos režimas“ „Materialinių sąlygų nebuvimas“ „Adaptacija profesinėje veikloje“(2)
	Nepilnavertiškumo jausmas	„Pergalių skonio nebepajutimas“ „Žinomumo sumažėjimas“ „Nepilnavertiškumo jausmo atsiradimas“.
Socialinėmis problemos	Visuomenės vertinimas	„Visuomenės vertinimai“
	Integravimasis į darbo rinką	„LT rinktinės varžybas sportininkas turi važiuoti savo atostogų sąskaita“ „Įsitvirtinimas darbo rinkoje“(3) „Darbo paieška“ „Sunkus integravimasis į darbo rinką“(4)
	Adaptacijos problemos	„Prisitaikymas naujoje aplinkoje“

	Nepilnavertiškumo jausmas	„Nepilnavertiškumo jausmo atsiradimas“
--	---------------------------	--

Iš pateiktų teiginių galima teigti, kad visos išvardintos problemos, tiek asmeninės, tiek socialinės susijusios su sportininko baigusio aktyvią sportinę veiklą tolimesnės karjeros, įsidarbinimo, adaptacijos profesinėje veikloje, bei integracija į visuomenę.

Analizuojant labiausiai lemiančius veiksnius siekiant sėkmingos karjeros respondentų klausėme kas, jų nuomone, labiausiai lemia aktyvią sportinę veiklą baigusio sportininko sėkmingą karjerą? Respondentams buvo pateikti keletas atsakymų variantų: įgyta kvalifikacija, kompetencija, susiformavusios asmeninės savybės įgytos sportavimo metu, pripažįstamos vertybės, įgytos žinios, įgyti praktiniai įgūdžiai. Respondentų atsakymų pasiskirstymas pavaizduotas 17 paveiksle.

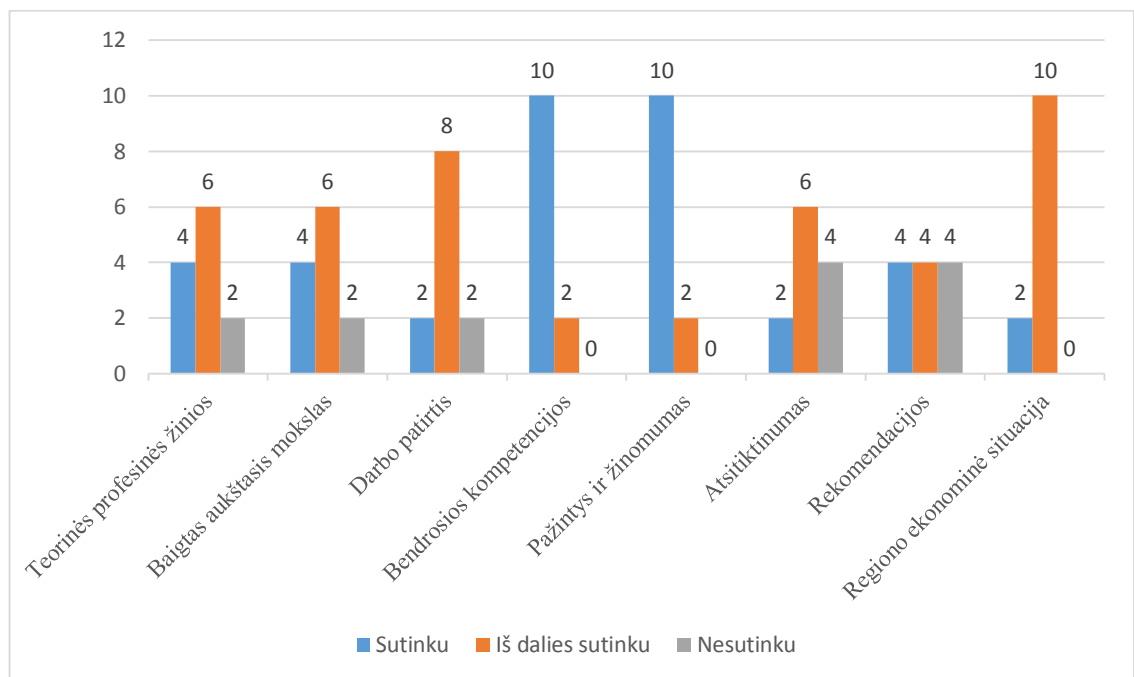

17 pav. **Labiausiai lemiantys teiginiai aktyvią sportinę veiklą baigusio sportininko norinčio pasiekti sėkmingą karjerą.**

Visi respondentai teigė, kad susiformavusios asmeninės savybės įgytos sportuojant yra labiausiai lemiančios siekiant sėkmingos karjeros. Net neabejojama, kad užsispyrimas, tikslo siekimas, valios ugdymas ir kt. labai praverčia bet kuriame darbe ir tinka siekiant sėkmingos karjeros.

Analizuojant labiausiai lemiančius veiksnius, sportininko baigusio aktyvią sportinę veiklą, siekiant sėkmingos karjeros įsidarbinant klausėme kokie veiksniai, jų nuomone, labiausiai nulemia sportininko įsidarbinimą? Respondentams buvo pateikti keletas teiginių: teorinės profesinės žinios, įgytas aukštasis išsilavinimas, darbo patirtis, bendrosios kompetencijos, pažintys ir žinomumas,

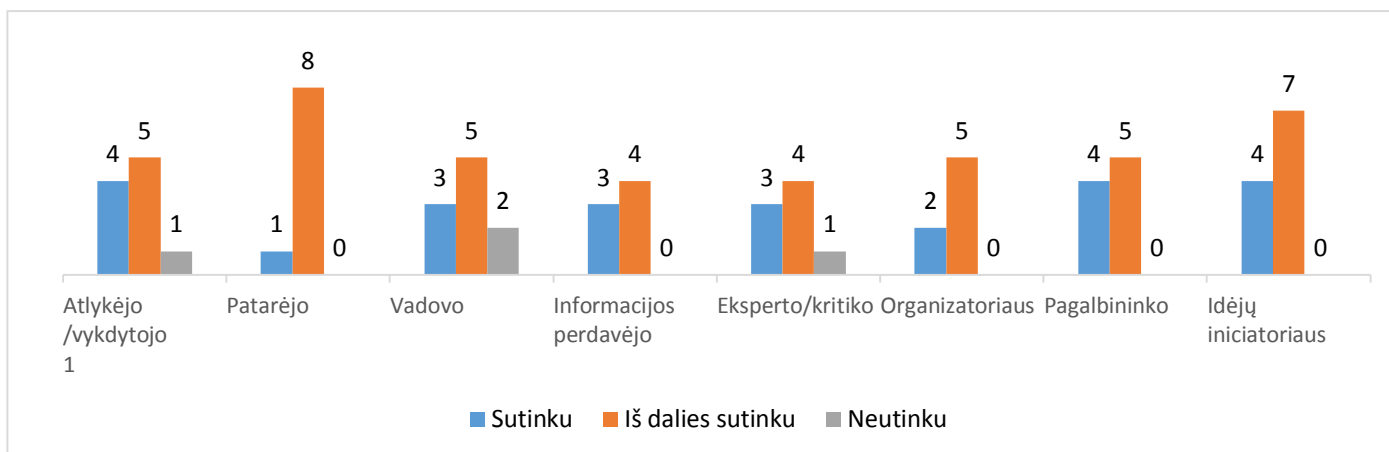
atsitiktinumas, rekomendacijos, regiono ekonominė situacija. Veiksniai labiausiai nulemiantys sportininko įsidarbinimą atvaizduoti 18 paveiksle.

18 pav. Veiksniai labiausiai nulemiantys sportininko įsidarbinimą.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad labiausiai lemiančiais veiksniais, sportininko baigusio aktyvią sportinę veiklą, siekiant sėkmingos karjeros, yra šie: bendrosios kompetencijos, pažintys ir žinomumas, bei regiono ekonominė situacija.

Analizuojant sportininko baigusio aktyvią sportinę veiklą, tolimesnę karjerą buvo pateiktas klausimas: „Kokius vaidmenis, Jūsų nuomone, dažniausiai atlieka aktyvią sporto karjerą baigęs sportininkas ir pradėjęs dirbti organizacijoje?“. Respondentams buvo pateikta aštuoni vaidmenys: atlikėjo /vykdytojo, patarėjo, vadovo, informacijos perdavėjo, eksperto/kritiko, organizatoriaus, pagalbininko, idėjų iniciatoriaus. Duomenys pateikti 19 paveiksle.

19 pav. **Sportininko aktyvią sporto karjerą baigus ir pradėjus dirbti organizacijoje dažniausiai atliekami vaidmenys**

Iš pateiktų duomenų matyti, kad daugiausiai respondentai paminėjo: atlikėjo / vykdytojo, pagalbininko ir idėjų iniciatoriaus, bei iš dalies patarėjo.

Analizuojant sportininkų baigusių aktyvią sportinę veiklą tolesnės karjeros klausimą bei siekiant sužinoti, ar jų karjera baigus aktyviai sportuoti ir toliau siejama su sportu, ar jie patenkinti, kaip susiklostė jų gyvenimas, respondentams buvo užduodami tokie klausimai: 1) „Ar Jūsų dabartinė veikla (karjera) šiuo metu: 1) Susijusi su sportu; 2) Iš dalies susijusi su sportu; 3) Nesusijusi su sportu?“, 2) „Ar turėjote profesinių pokyčių per paskutinius 5 metus asmeninėje karjeroje?“, 3) „Jūsų darbo stažas pastaruoju metu užimamose pareigose“, 4) „Ar Jūs patenkinta(s) šiuo metu dabartine savo profesinė karjera?“

Iš apklausoje dalyvavusių 12 apklaustųjų net 9 sportininkai ir toliau tęsia savo karjerą sporto srityje. Per paskutiniuosius 5 metus apklaustųjų darbo stažas daugelio nepakito. Trys iš jų buvo paaugštinti pareigose. Visi respondentai yra patenkinti susiklosčiusia karjera, ir jų pateikti teiginiai buvo:

1) Esu patenkintas savo profesine, darbine karjera, nes man dirbu darbą susijusį su mano mėgstamiausia sporto šaka.

2) Esu patenkintas savo profesine, darbine karjera, nes dirbu mėgstamą darbą.

3) Esu patenkintas savo profesine, darbine karjera, nes dirbu mėgstamą darbą, kuris man teikia teigiamas emocijas.

4) Dirbu 31 metus mėgstamą darbą, vadinasi atostogauju visą gyvenimą.

5) Dirbu mėgstamą darbą, kuris atitinka įgytą patirtį.

6) Dirbu tai kas patinka ir toje srityje, kurioje labiausiai galiu save realizuoti.

IŠVADOS

Profesionalusis sportininkas – tai asmuo, kurio pagrindinis užsiėmimas yra sportinė veikla, kurios nors sporto šakos kultivavimas. Sportinė karjera užima tik dalį sportininko gyvenimo, bet pasitraukimas iš profesionalaus sporto sukelia labai daug įvairių išgyvenimų dėl sportinės karjeros nutraukimo ir integravimosi į visuomenę.

Atlikus mokslinės literatūros analize galima daryti šias išvadas :

1. Aktyvią sportinę veiklą baigusią sportininkų karjera sudėtingas tyrimų objektas, kurio pažinimui reikalingi gilesnis tyrimas.

2. Daugiausia literatūroje tyrinėjamas sportininko karjeros baigtis ir socializacija į visuomenę, bei adaptacijos procesai, baigus sportinę karjerą, tačiau nepakankamai analizuojamas pagalbos klausimas.

Atlikus tyrimą, bei apdorojus duomenis galima apibendrintai daryti išvadas:

1. Sportinė karjera išugdo labai reikiamas savybes darbe: optimalus darbo atlikimas, sėkmingas komunikavimas su komandos nariais siekiant bendro tikslo, savaitinių tikslų įvykdymas, laikymasis griežtos darbotvarkės ir varžymasis ir kt.

2. Pagrindinės problemos, kurias sportininkui tenka spręsti, baigus sportinę karjerą, yra susijusios su nauja darbine veikla. Pasitenkinimą darbu įtakoja pasiekti sporto rezultatai, todėl galima teigti, kad aukštus rezultatus pasiekę sportininkai, baigę sportinę karjerą turi geresnes galimybes sėkmingai integruotis ir adaptuotis visuomenėje.

3. Nėra vieningos visą apimančios ir nepriekaištingos nuomonės, leidžiančios sportininkui integruotis į visuomenę ir tęsti tolimesnę darbinę karjerą, pasitraukus iš aktyvios sportinės veiklos. Tai turėtų būti kiekvieno žmogaus individualus sprendimas, tačiau tiems sportininkams, kuriems tokia pagalba reikalinga, ji turėtų būti prieinama.

4. Galima teigti, kad visų 12 apklaustųjų Šiaulių miestą atstovavusių sportininkų, baigusią aktyvią sportinę veiklą, tolesnė karjera susiklostė sėkmingai.

Tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, kad magistro darbe formuojamos hipotezės teigiančios, kad: „Sportininkai baigę aktyvią sportinę karjerą sėkmingai įsilieja į visuomenę ir tęsia karjerą sportinėje veikloje“ ir „Sportininkai baigę aktyvią sportinę veiklą supranta, kad nuoseklus karjeros planavimas yra būtinas visais jos raidos etapais“ pasitvirtino.

DISKUSIJA

Teorinės įžvalgos leidžia teigti, kad šiuolaikinis pasaulis, teikia daugybę galimybių didelio meistriškumo sportininko asmenybės saviraiškai, kita vertus įpareigoja kiekvieną atletą atsakingai planuoti savo sportinę karjerą. Nuo to, kaip savo karjerą projektuos sportininkas, kokią vietą jame skirs profesinei veiklai ir išsilavinimui, labai priklausys ir sportinės karjeros pereigos etapo raidos kokybė. Tai visų pirma ir pagrindžia didelio meistriškumo sportininkų karjeros raidos svarbumą.

Gauti rezultatai rodo, kad svarbiausi sėkmingos tolesnės karjeros, baigus sportinę karjerą veiksniumi yra pasitenkinimas darbu. Pasitenkinimą darbu įtakoja pasiekti sportininko aukšti rezultatai, todėl matome, kad aukštus rezultatus pasiekę sportininkai, baigę sportinę karjerą turi geresnes galimybes sėkmingai integruotis darbo rinkoje bei įsilieti į visuomenę. Palyginus duomenis su anksčiau atliktais tyrimais paaiškėjo, kad sportininkai iš anksto galvoja apie tolesnę savo karjerą, pasirenka vieną ar kitą specialybę ir baigia mokslus. Planuojant karjerą, asmuo įvertina savo norus, gebėjimus ir galimybes. Nuo to, kokio lygio asmuo turi teorines ir praktines žinias, irgi nemaža dalimi priklauso karjeros planavimo ateitis. Pagrindinės problemos, kurias sportininkams tenka spręsti, baigus sportinę karjerą, yra susijusios su nauja darbine veikla.

Šiuolaikinės karjeros sampratos atveju dominuoja asmenybiniai veiksniai. Taigi, kiekvienas asmuo, norintis ir gebantis nuolat mokytis, gali modeliuoti ir valdyti savo karjerą.

Gauti rezultatai rodo, kad pagrindinis sėkmingos karjeros veiksnys, baigus sportinę karjerą yra asmenybinis veiksnys. Kiekvienas asmuo, norintis ir gebantis nuolat mokytis, gali modeliuoti ir valdyti savo karjerą. Karjeros planavime asmeniui reikšmingi:

- savęs pažinimo gebėjimai, padedantys išsiaiškinti dabartines ir ateityje numatomas įgyti asmenines vertybes, gebėjimus, lūkesčius;
- saviugdos gebėjimai, apimantys savęs pažinimo ir darbo pasaulio pažinimo gebėjimais pagrįstų karjeros strategijų kūrimo, koregavimo ir įgyvendinimo procesus;
- socialiniai gebėjimai, apimantys bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, yra ypatingai svarbūs integruojantis į darbo rinką. Šiandieninėje darbo rinkoje, kai žinių nepakanka, reikia sugebėjimo argumentuotai įtikinėti, sugebėti klausytis, spręsti iškylančius konfliktus, dirbti komandoje bei siekti kompromisų.

Planuojant karjerą, asmuo turi įvertinti savo norus, gebėjimus ir galimybes. Nuo to, kokio lygio asmuo turi teorines ir praktines žinias, irgi nemaža dalimi priklauso karjeros planavimo ateitis.

Atliktas tyrimas turi realią ateities perspektyvą ir teikia teorinį – metodologinį pagrindimą tolimesniems sportininkų karjeros tyrimams: teorinių ir empirinių tyrimų pagrindu sukurtą

hipotetinį – teorinį sportinės karjeros projektavimo modelį tikslinga patikrinti ir įvertinti papildomais naujais tyrimais, nustatant sportininkų karjeros projektavimo galimybes, bei tendencijas.

Tikslinga būtų ateityje atlikti plačius ir gilius didelio meistriškumo sportininkų karjeros tyrinėjimus teikiant interviu, pusiau struktūruoto interviu, giluminio interviu, biografinį metodą, dienoraščių analizę, pokalbius su tyrimo dalyviais ir kt. tyrimo metodus, kurie sudarytų galimybę atskleisti naujas sporto karjeros išraiškas, patikslintu ir neabejotinai papildytu aktyvią sportinę veiklą baigusią sportininkų tolimesnės karjeros raidą.

REKOMENDACIJOS

1. Rengti kursus, seminarus ir kitokio pobūdžio mokymus sportinės karjeros projektavimo, savęs pažinimo, saviugdos ir socialinių gebėjimų bei sportinės karjeros baigties tema, sportinę karjerą baigiančių ar jau aktyviai nebesportuojančių atletų kvalifikacijai tobulinti.

2. Rekomenduoti įrašyti į priėmimo į aukštąsias mokyklas sąlygas skatinamąją balą sportininkams iškovojuosiems olimpinėse žaidynėse 1- 8 vietas ir olimpinių sporto šakų olimpinių rungčių Europos čempionams ir pasaulio čempionato 1 -3 vietų laimėtojams.

3. Papildyti Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymu nustatytų rentų sportininkams mokėjimo sąlygas ir tvarką, numatant didesnę spektrą galinčių gauti sportininko rentą už sporto pasiekimus:

olimpinėse žaidynėse iškovojuosiems 1- 8 vietas;

olimpinių sporto šakų olimpinių rungčių Europos čempionams ir pasaulio čempionato 1- 3 vietų laimėtojams;

LITERATŪRA

1. Adamonienė A. ir kt. (2003). Profesijos patarėjo kompetencijų ugdymas rengiant socialinius pedagogus.
2. Augienė, D., Bobrova, L., Gumuliauskienė, A., Eitutytė, D., Macaitienė, R. (2002). Karjera šiandien ir rytoj. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Augienė D. (2009). Karjera: nuo profesinio pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje. Šiauliai.
4. Bailie, (1992). Career transition in elite and professional athletes: A study of individuals in their preparation for and adjustment to retirement from competitive sports. *International Journal of Sport Psychology*, 31.
5. Barkauskaitė, M., Gribniakas, V. (2007). Aukštojo išsilavinimo aksiologinis aspektas. *Pedagogika*.
6. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda.
7. Colaizzi P. (1978). Psychological research as phenomenologist views. In R. Valle, M. Kings (eds). *Existential – phenomenological alternatives for psychology*. Oxford: Oxford University Press.
8. Charisova S. (2005). Lengvosios atletikos trenerių sportinės karjeros eigos ypatumai. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: LKKA.
9. Diržytė A., Klimantavičiūtė L., Jakimavičienė V. (2004). Karjeros pradžiamokslis. Vilnius: Agora.
10. Horch H. D., Schutte N. (2003). Competencies of sport managers in German sport clubs and sport federations. *Managing leisure*.
11. Ituma A., Simpson R., Ovadje F., Cornelius N., Mordi Ch. (2011). Four ‘domains’ of career success: how managers in Nigeria evaluate career outcomes. *The international journal of human resource management*.
12. Danilevičius E. (2008). Karjeros projektavimo ir karjeros planavimo ugdymo edukologinės prielaidos. *Pedagogika*. 92.
13. Ivanauskas, V. (2008). Asmeninės karjeros iššūkiai ir galimybės. Nr 1. Treneris.
14. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*.
15. Jucevičius R. (1998). Strateginis organizacijų vystymas : monografija / Robertas Jucevičius. – Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
16. Juodaitytė A. (2003). Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas. Šiauliai: VŠĮ ŠU leidykla.

17. Karaškevičiūtė S. (2014). Didelio meistriškumo sportininkų karjeros pereigos ypatumai ir projektavimo galimybės. Magistro darbas.
18. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex.
19. Kardelis K., Motiejūnas F. (1995). Socialiniai sporto aspektai. Socialiniai mokslai. Sociologija, 2
20. Kučinskienė R. (2003). Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda.
21. Laumenskaitė, E.; Petkevičiūtė, N. (2004). Asmeninė motyvacija kaip profesinės karjeros pagrindas, Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos.
22. Malinauskas, R. (2003). Sporto psichologijos pagrindai. Kaunas: LKKA.
23. Malinauskas, R. (2003). Sportinės veiklos svarbiausios vertybės ir motyvacijos formavimo ypatumai. Olimpinis švietimas ir kultūra. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: LOA.
24. Malinauskas, R. (2006). Sporto pedagogų ir sportininkų socialinio psichologinio rengimo ypatumai : monografija. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
25. Malinauskas R. (2010). Taikomoji sporto psichologija. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
26. Mickūnas A., D. Steward D. (1994). Fenomenologinė filosofija.
27. Miškinis A., (2006). Trenerio pagalbininkas. Vilnius: LSIC, 2006,
28. Miškinis, K. (2002). Sporto pedagogikos pagrindai. Kaunas: LKKA
29. Myers, D. G. (2000). Psichologija. Vilnius: Poligrafija.
30. Moustakas C. (1994). Phenomenological Research Methods. Thousand Oaks, California: Sage.
31. Palujanskienė A., Mičiulienė R. (2008) Kokybiniai tyrimai edukologijoje: metodinė priemonė. Lietuvos žemės ūkio universitetas. Akademija, Kauno r: Lietuvos žemės ūkio universiteto Leidybos centras, 2008
32. Petkevičiūtė N. (2006). Karjeros valdymas: asmeninė individualioji perspektyva. Kaunas.
33. Pinker S., (2002). The Blank Slate.
34. Pukelis, K. (2003). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: Nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos.
35. Račkauskas, M. (2005) Sportinę karjerą baigusių sportininkų socialinės adaptacijos ypatumai. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: LKKA.
36. Rosinaitė, (2010). Karjeros sampratos konstravimas Lietuvoje.
37. Sakalas A., Šalčius A. (1997). Karjeros valdymas: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija. E.
38. Searle J. (1995). The construction of social reality.
39. Stambulova N. B. (2001). Theoretical and applied issues of sports career. Socialiniai mokslai.

40. Stambulova, N. (2010). Counseling Athletes in Career Transitions: The Five-Step Career Planning Strategy. *Journal of Sport Psychology in Action*
41. Stonkus, S. (1996). Sporto terminų žodynas. Kaunas.
42. Stonkus S. (1999). Sporto terminų žodynas. Kaunas.
43. Stonkus S. (2002). Sporto terminų žodynas. Kaunas.
44. Super D. E. (1980). The life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*.
45. Šarlauskienė, (2014). Studijų rašto darbų įforminimo bendruosius metodinius patarimus ASU studentams.
46. Taylor, J., & Ogilvie, B.C. (2001). Career termination among athletes. *Applied Sport Psychology: Personal Growth to Peak Performance* (Felsler, 2006).
47. Tidikis R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija, Vadovėlis.
48. Valantinienė I. ir Emeljanovas A. (2010). Lietuvos sporto vadybos specialistų požiūris į bendrųjų kompetencijų ugdymą. *Filosofija. Sociologija / Philosophy. Sociology*. 2010 m. Nr. 2
49. Valantinienė I. ir Eidukaitienė L., (2007). Sporto vadybininkų profesinės karjeros pasirinkimą lemiantys veiksniai ir asmenybės. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*. Nr. 4 (67); 2007.
50. Valasevičius S. (2004). Profesionaliojo sportininko teisinis statusas Lietuvoje. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*. 2.
51. Vaisetaitė L. (2006). *Žurnalas "Treneris"*, 2006m. Nr. 1.
52. Žemaitytė A. (2006), *Diena po sportinės karjeros. Treneris*. 2006. III. 9. Vilnius.
53. Лубышева Л. И. (2001). Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности. *Теория и практика физической культуры*. 4, 11 – 15.
54. Стамбулова Н. Б. (1987). *Возрастные психологические особенности школьников и их учет в процессе физического воспитания*. Ленинград.
55. Стамбулова Н. Б. (1999). *Психология спортивной карьеры*. Санкт – Петербург: Центр карьеры.

PRIEDAI

Gerbiamas (-a) respondente,

Atliekamas tyrimas tema “*Aktyvią sportinę veiklą baigusių sportininkų tolesnės karjeros raida: problemos ir galimybės*“, todėl labai maloniai prašome skirti šiek tiek savo brangaus laiko ir užpildyti šį klausimyną, bei atvirai ir teisingai atsakyti į visus žemiau pateiktus klausimus. Jūsų nuomonė yra labai svarbi.

Apklausa yra anoniminė, todėl duomenys bus apibendrinti ir panaudoti tik moksliniais tikslais. Jums tinkamą atsakymą Prašome žymėti ženklu „x“. Jei tokio atsakymo varianto nėra, jį parašykite tam skirtoje vietoje.

Iš anksto dėkojame už bendradarbiavimą.

1. Jūsų lytis?

- Vyras
- Moteris

2. Jūsų amžius:

- iki 25 m.
- 26 – 35 m.
- 36 – 45 m.
- 46 – 55 m.
- 56 – 65 m.
- 66 m. ir daugiau

3. Jūsų išsilavinimas:

- pagrindinis
- vidurinis
- aukštesnysis
- aukštasis neuniversitetinis
- aukštasis universitetinis

4. Baigta (aukštesnioji) aukštoji mokykla: (įrašykite)

.....
.....

5. Jūsų specialybė/profesija: (įrašykite)

.....
.....

6. Ar šiuo metu mokotės / studijujete?(įrašykite)

Taip

Jei atsakėte „Taip“ nurodykite kelintą kartą studijujete ir kokią Jūsų specialybę.....

.....

Ne

7. Kokią sporto šaką buvote pasirinkę sportuojat?(įrašykite)

.....
.....

8. Kokie Jūsų aukščiausi sportiniai pasiekimai?

Olimpiniis čempionas

Olimpinių žaidynių prizininkas

Olimpinių žaidynių dalyvis

Pasaulio čempionas

Pasaulio čempionato prizininkas

Pasaulio čempionato dalyvis

Europos čempionas

Europos čempionato prizininkas

Europos čempionato dalyvis

Lietuvos čempionas

x Lietuvos čempionato prizininkas

Lietuvos čempionato dalyvis

Kita.....

9. Kokio amžiaus baigėte sportuoti?(įrašykite)

.....

10. Kokios priežastys nulėmė Jūsų sportinės karjeros pabaigą?

TEIGINIAI	TAIP	IŠ DALIES TAIP	NE
Amžius			
Sveikata			
Naujų interesų atsiradimas			
Santykiai su treneriu			
Psichologinis išsekimas			
Rezultatu blogėjimas ar stabilizavimas			
Sveikatos būklė			
Traumos ir jų padariniai			
Konkurencija komandoje(grupėje)			
Materialinės padėtis			
Buitinės sąlygos			
Per didelis fizinis krūvis			
Santykiai su sporto vadovais			
Sunku palaikyti sportinį režimą			
Sunku derinti mokslą ir sportą			
Sunku derinti darbą ir sportą			
Šeimos problemos			
Kita			

11. Ar sportuodami planavote kokia darbine veikla norėtumėte užsiimti baigę aktyvią sportinę veiklą?

Taip

Jei atsakėte, „Taip“ nurodykite kokią darbinę veiklą planavote dirbti

.....

Kodėl?.....

Ne

Jei atsakėte „Ne“ nurodykite kodėl?.....

12. Ar sportuodami studijavote?

Taip

Universitete, kolegijoje, profesinėje mokykloje;

Jei atsakėte „Taip“ nurodykite ką studijavote

.....

Ne

Jei atsakėte „Ne“ nurodykite kodėl ?

.....

13. Ar sportuodami dirbote?

Taip

Jei atsakėte „Taip“ nurodykite kuo

dirbote.....

Ne

Jei atsakėte „Ne“ nurodykite kodėl?

.....

14. Ar Jums baigus aktyvią sportinę veiklą trūko žinių siekti norimos karjeros?

Taip

Jei atsakėte „Taip“ nurodykite kokių žinių stokojote

.....

Ne

15. Baigęs sportinę karjerą Jūs siejote savo tolimesnę veiklą:

Su sportu

Ne su sportu

(Galite pažymėti kelis tinkančius atsakymus.)

(Galite pažymėti kelis tinkančius atsakymus.)

☐ Įgyta patirtis	☐ Noras keisti veiklą
☐ Noras dirbti sporto srityje	☐ Mažas darbo užmokestis
☐ Geras darbo užmokestis	☐ Sveikatos problemos

☐ Tobulėjimas pasirinktos veiklos kryptimi ☐ Asmeninių tikslų siekimas ☐ Vidinio potencialo realizavimas ☐ Prestižinė profesija ☐ Darbas iš pašaukimo ☐ Noras įgytas žinias taikyti profesinėje veikloje ☐ Galimybė tapti vienu iš geriausių savo srities žinovu ☐ Kita	☐ Ne prestižinė sporto šaka ☐ Dėl didesnių karjeros galimybių ☐ Noras plėsti savo kompetencijas ☐ Žinių trūkumas ☐ Įgūdžių trūkumas ☐ Išsilavinimo trūkumas ☐ Pomėgių pasikeitimas ☐ Kita
--	--

16. Kas Jums padėjo pasirinkti tolimesnę veiklą, baigus sportuoti?

- Pats pasirinkau
 Jau dirbau pagal specialybę
 Treneris
 Draugai
 Giminės, artimieji
 Kita.....

17. Jūsų nuomone, su kokiomis problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?

Tinkantį atsakymą pažymėkite ženklų „x“.

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Pripratimas prie naujo gyvenimo būdo			
Susitaikymas su savo padėtimi			
Užbaigimas pradėtų studijų			
Noras įsigyti naują išsilavinimą, specialybę			

Susikūrimas gerų materialinių sąlygų			
Įsidarbinimas			
Sporto karjeros trūkumas			
Draugų trūkumas			
Sveikatos pablogėjimas			
Noras sukurti šeimą			
Kita			

18. Jūsų nuomone, kokie socialiniai veiksniai padeda sportininkui baigusiam aktyvią sportinę veiklą susirasti norimą darbą?(įrašykite)

.....

19. Jūsų nuomone, kokie socialiniai veiksniai trukdo sportininkui baigusiam aktyvią sportinę veiklą susirasti norimą darbą?(įrašykite)

.....

20. Jūsų nuomone, kokios kompetencijos įgytos aktyviai sportuojant padeda sportininkui siekti sėkmingos karjeros baigus aktyvią sportinę veiklą?

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Sudėtingų situacijų valdymas			
Gebėjimas dirbti komandoje			
Vadovavimas ir lyderystė			
Sugebėjimas mokytis			
Gebėjimas pritaikyti žinias praktikoje			
Užsienio kalbų mokėjimas			
Gebėjimas prisitaikyti įvairiose situacijose			
Gebėjimas priimti sprendimus			
Gebėjimas siekti tikslo			

Gebėjimas valdyti emocijas			
Kita			

21. Kokios asmeninės savybės įgytos aktyviai sportuojant padeda sportininkui baigus sportinę karjerą susirasti darbą?

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Aktyvumas			
Valia			
Užsispyrimas			
Optimizmas			
Pasitikėjimas savimi			
Iniciatyvumas			
Kritinis mąstymas			
Savarankiškumas			
Organizuotumas			
Gebėjimas dirbti komandoje			
Punktualumas			
Ryžtingumas			
Siekimas tikslo			
Kita			

22. Jūsų nuomone, su kokiomis asmeninėmis problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?

.....

.....

23. Jūsų nuomone, su kokiomis socialinėmis problemomis susiduria sportininkas baigęs aktyvią sportinę veiklą?

.....

.....

24. Jūsų nuomone, kas labiausiai lemia aktyvią sportinę veiklą baigusio sportininko tolesnę sėkmingą karjerą?

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Įgyta kvalifikacija			
Kompetencija			
Susiformavusios asmeninės savybės			
Pripažįstamos vertybės			
Įgytos žinios			
Įgyti praktiniai įgūdžiai			
Kita			

25. Jūsų nuomone, kokie veiksniai labiausiai nulemia sportininko įsidarbinimo galimybes ?

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Teorinės profesinės žinios			
Įgytas aukštasis išsilavinimas			
Darbo patirtis			
Bendrosios kompetencijos			
Pažintys			
Atsitiktinumas			
Rekomendacijos			
Ekonominė situacija			
Kita			

26. Kokius profesinius vaidmenis, Jūsų nuomone, dažniausiai atlieka aktyvią sporto karjerą baigęs sportininkas ir pradėjęs dirbti organizacijoje?

TEIGINIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NESUTINKU
Atlikėjo/vykdytojo			
Patarėjo			

Vadovo			
Informacijos perdavėjo			
Eksperto/kritiko			
Organizatoriaus			
Pagalbininko			
Idėjų iniciatoriaus			
Kita			

27. Ar Jūsų dabartinė veikla (karjera) šiuo metu :

- Susijusiu su sportu
  Iš dalies susijusi su sportu
  Nesusijusi su sportu

28. Ar turėjote profesinių pokyčių per paskutiniuosius 5 metus asmeninėje karjeroje?

- Buvote paaukštintas pareigose
 Buvote pažemintas pareigose
 Statusas nepakito

Kita.....

29. Jūsų darbo stažas pastaruoju metu užimamose pareigose :

- iki 1 metų
 1 – 3 metų
 3 – 5 metų
 5 – 7 metų
 7 – 10 metų
 10 metų ir daugiau

30. Ar Jūs patenkinta(s) savo dabartine profesine karjera šiuo metu?

- Taip

Kodėl?.....

Ne

Kodėl?.....

Dėkoju už nuoširdžius atsakymus!